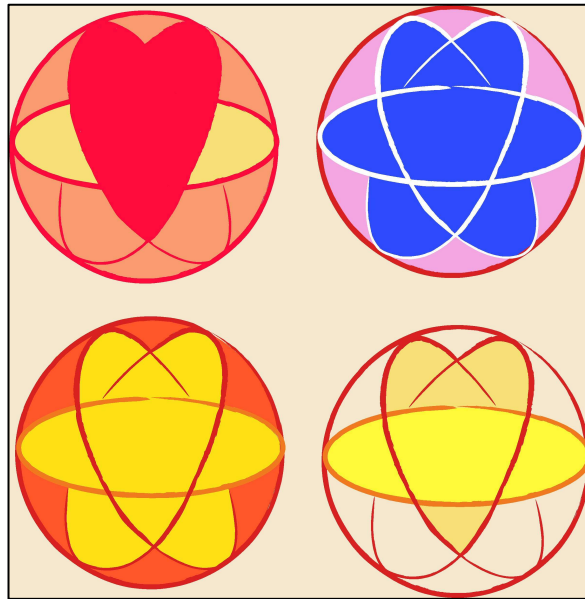

Keski-Suomen
varhaiskasvatuksen
kehittämisyksikkö

VARKE 2007–2009
– Keski-Suomen varhaiskasvatuksen kehittämisyksikön
loppuyhteenveto 2010

Sisältö

1. VARKE – ideasta hankkeeksi.....	3
1.1 Yleistä	3
1.2 Hankkeen lähtökohdista ja suunnittelusta.....	4
1.3 Tavoitteet ja toiminnan painopisteet	6
2. Liikkeelle lähtö & toiminnan kehys.....	8
2.1 VARKE:n aloitus	8
Kuntakäynnit ja toimijoiden kuuleminen.....	10
Muu hankeyhteistyö.....	11
2.2 Tarkennettu tavoitteen asettelu	12
Kuntien asettamat odotukset ja tavoitteet kehittämistyölle - perusta toiminnalle	13
2.3 Toimijat VARKEssa	14
Ohjausryhmä ja hallinnollinen tukiryhmä.....	15
Arviointityöryhmä.....	15
Varhaiskasvatussuunnitelmatyöryhmä (Vasutyöryhmä)	16
Erityispäivähoidon tukiryhmä.....	16
Henkilöstö ja työnjako	17
3. Tavoitteiden mukainen toiminta – kuvausta toteutuksesta	18
3.1 Kuntien varhaiskasvatuksen toimintakulttuurien kehittäminen ja varhaiskasvatussuunnitelmatyön etenemisen ja kehittämisosaamisen tukeminen.....	19
Vasutyön tuki	19
Muu varhaiskasvatuksen toimintakulttuurien kehittämistyö	20
3.2 Henkilöstön ammatillisen osaamisen kehittäminen erityisenä painopisteenä täydennyskoulutuksen takaaminen ja erityisen tuen antamiseen liittyvän osaamisen ylläpitäminen.....	22
3.3 Verkostoyhteistyön ja kumppanuuksien kehittäminen erityisenä painopisteenä lapsen kehityksen, kasvatuksen ja lapsuuden alan koulutuksen ja tutkimuksen sekä kentän osaamisen yhteistyön vahvistaminen	24
3.4 Palvelujen suunnittelun ja johtajuuden tukeminen päivähoitossa erityisenä painopisteenä erityispäivähoidon palvelujen takaaminen maakunnassa	27
4. Tiedottaminen VARKEssa.....	29
5. Arviointi VARKEssa	30
LIITTEET	33
LIITE 1 Keski-Suomen varhaiskasvatustyöyksikkö VARKEssa työskennellyt henkilöstö 1.6.2007–31.10.2009.....	34
LIITE 2 VARKE:n järjestämät koulutukset 2007- 2009	35
LIITE 3 VARKEssa tehdyt raportit ja selvitykset	42
LIITE 4 VARKE:n arvioinnin tuloksia.....	44

1. VARKE – ideasta hankkeeksi

1.1 Yleistä

Keski-Suomen varhaiskasvatuksen kehittämissyksikkö VARKE on ollut yksi neljästä Suomessa toimineesta varhaiskasvatuksen kehittämissyksiköstä, jotka saivat päärahoituksensa Sosiaalialan kehittämishankkeesta. Vastaavia kehittämissyksiköitä toimi myös muilla sosiaalihuollon aloilla (esimerkiksi lastensuojelu, vammaistyö jne.). Sosiaalialan kehittämissyksiköt olivat tiiviissä alueellisessa yhteistyössä toimivia oman alansa asiakastyötä pitkäjänteisesti kehittäviä ja tutkivia, oppivia yhteisöjä. Kehittämissyksikköjen tehtävänä on ollut kehittää uusia ja parantaa olemassa olevia asiakastyön muotoja ja palvelurakenteita, koota jo tehtyä kehittämistyötä ja välittää sitä toimijaverkostossa. Lisäksi kehittämissyksiköt huolehtivat omalta osaltaan alansa käytäntötutkimuksesta ja olivat aktiivisia toimijoita henkilöstön täydennyskoulutuksessa.

VARKE sai keväällä 2007 Sosiaali- ja terveysministeriön myönteisen valtiovastuuspäätöksen vuosiksi 2007–2009. Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Kosken, keskisuomalaisen kuntien ja koulutusorganisaatioiden tiiviin keskustelun ja vuorovaikutuksen ansiosta ja maakunnassa aiemmin vaikuttaneiden varhaiskasvatuksen kehittämishankkeiden (Verkostoituvaa erityispäivähoitoa ja Pelastetaan perhepäivähoitoa) tekemän työn pohjalle laadittiin hankehakemus, jossa toimintaan ja rahoitukseen sitoutui viisitoista keskisuomalaista kuntaa ja yhteistyöhön kahdeksan koulutus- ja tutkimusorganisaatiota. Alun perin mukana olivat Jyväskylän, Jämsän, Saarijärven ja Keuruun kaupungit sekä Jyväskylän maalaiskunta ja Hankasalmen, Karstulan, Korpilahden, Kinnulan, Laukaan, Multian, Muuramen, Petäjäveden, Toivakan ja Uuraisten kunnat, joiden alueilla asui kolme neljäsosaa keskisuomalaisista. Vuoden 2009 alussa toteutuneiden kuntaliitosten myötä sekä Äänekosken kaupungin mukaantulon jälkeen kuntien lukumäärä oli 14 ja hankkeen vaikutuspiirissä olevien kuntalaisten määrä kasvoi edelleen. Varhaiskasvatuksen työntekijöitä hankekunnissa oli yli 2000.

Kiinnostuksensa yhteistyöhön hankkeessa osoittivat jo suunnitteluvaiheessa useimmat alun perin Kosken varhaiskasvatustyöryhmässä toimineet koulutus- ja tutkimusorganisaatiot. Virallisesti VARKE:n toimintaan sitoutuivat muiden muassa Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus (KOSKE) ja silloinen STAKESin (myöhemmin THL) Jyväskylän alueyksikkö. Jyväskylän yliopistosta mukaan lähtivät silloiset varhaiskasvatuksen ja erityispedagogiikan laitokset (myöhemmin kasvatustieteiden laitos, varhaiskasvatustiede ja erityispedagogiikka), Psykologian laitos ja Lapsitutkimuskeskus sekä Perhetutkimuskeskus. Jyväskylän ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysala ja Jyväskylän ammattiopiston sosiaali- ja terveysalan oppilaitos sekä Jyväskylän aikuisopiston sosiaali- ja terveysala ja Karstulan evankelinen opisto sitoutuivat myös mukaan, samoin Haukkarannan koulun Ohjauspalvelukeskus ja Niilo Mäki Instituutti (NMI).

1.2 Hankkeen lähtökohdista ja suunnittelusta

Yhteisen varhaiskasvatuksen kehittämisen taustalla Keski-Suomessa olivat hyvät kokemukset pitkäaikaisesta kuntien välisestä ja yhteistyökumppaneiden kanssa tehdystä yhteistyöstä. Myös suunnittelun aikaiset haasteet palvelujen järjestämiseksi seudullisesti vaikuttivat tarpeeseen suunnitella ja toteuttaa yhteistä laadunhallintaa ja kehittämistyötä. Valmistuvat ja valmisteilla olleet kunta- ja yksikkökohtaiset varhaiskasvatussuunnitelmat olivat suunnanneet päivähoiton ja varhaiskasvatuksen toimijoiden ajatuksia varhaiskasvatustyön suunnitelmalliseen kehittämiseen ja toteuttamiseen uusin lähtökohdin. Esimerkiksi kasvatuskumppanuus haastoi kasvatusyhteisöt pohtimaan perheiden kanssa tehtävää yhteistyötä uudella tavalla.

Päivähoidon monipuolisen ja perheiden erilaisia tarpeita palvelevan palvelujärjestelmän suunnittelun ja kehittämisen rinnalle tarvittiin kunnissa varhaiskasvatuksen työkäytäntöjen ja toimintakulttuurin kehittämiseen, tutkimiseen ja arviointiin panostavaa koordinoitua, jolla taattaisiin lapsen hyvinvoinnin ja kehityksen kaikinpuolinen turvaaminen tasapuolisesti maan eri osissa ja erilaisissa kunnissa. Kunta- ja palvelurakenne uudistuksen suunnittelun yhteydessä mietittävien palvelujen yhteensovittamishaasteiden rinnalla haluttiin turvata myös palvelujen sisällöllinen laadukkuus, joka edellytti muun muassa jatkuvaa henkilöstön osaamisesta huolehtimista.

Varhaiskasvatuksen kehittämissyksikkö VARKEN toiminta-ajatuksena oli kehittää verkostomaisessa rakenteessa keskisuomalaisten kuntien ja varhaiskasvatusalan yhteistyökumppaneiden kanssa varhaiskasvatuksen ja päivähoidon laatua lasten ja perheiden palvelujen parantamiseksi. Toiminnan haluttiin pohjautuvan seuraaviin periaatteisiin:

- Lapsen kasvua ja kehitystä tuetaan yhdessä perheen kanssa lapsen yksilölliset tarpeet huomioiden
- Varhaiskasvatuspalveluita tuotetaan vastaamaan perheiden ja lapsen tarpeita
- Palveluiden järjestämisen voimavarana ovat toimivat ja hyvinvoivat työyhteisöt, joissa työskentelee osaava henkilöstö
- Varhaiskasvatuksen kehittäminen tapahtuu maakunnassa lapsen hyvinvointia tukevilla yhteistyöverkostoissa ja sidosryhmissä

VARKEN toiminnan lähtökohtia voisi kuvata myös seuraavan kuvion avulla. Sen mukaisesti lapsen hyvinvoinnin takaamiseksi varhaiskasvatuspalveluissa:

Ammattitaitoinen ja osaava henkilöstö työskentelee hyvinvoivassa ja yhdessä työtään kehittävässä työyhteisössä, jota esimies johtaa huolehtien muun muassa hyvästä tiedonkulusta, yhteisestä suunnittelusta ja henkilöstön osaamisen kehittämisestä.

Varhaiskasvatustoimintaa ja osaamista kehitetään ja tutkitaan yhteistyössä koulutus- ja tutkimusorganisaatioiden kanssa

KUVIO 1 VARKEN toiminnan lähtökohdat lapsen hyvinvoinnin takaamiseksi varhaiskasvatuspalveluissa

Koska Sosiaali- ja terveysministeriö myönsi haetusta valtionavustuksesta vain osan, hankkeen suunnittelussa mukana olleet tahot, hankekunnat ja yhteistyökumppanit tekivät ennen toiminnan aloittamista tarkennetun hankesuunnitelman. Hankkeeseen sitoutuneet kunnat säilyttivät kuitenkin kuntaosuuden alkuperäisen hankehakemuksen suuruisena.

Hankkeen toimijoiden kanssa sovittiin, että toiminnan painopiste olisi VARKEssa rahoituksen supistumisen jälkeen henkilöstön *osaamisen kehittämisessä*. Osaamisen kehittämisessä huomioidaan *erityisesti varhaiskasvatussuunnitelmatyöhön, Vasuun ja erityisen tuen antamiseen liittyvä osaaminen*. Verkostoyhteistyö kumppanien kanssa tukee osaamisen kehittämistyötä.

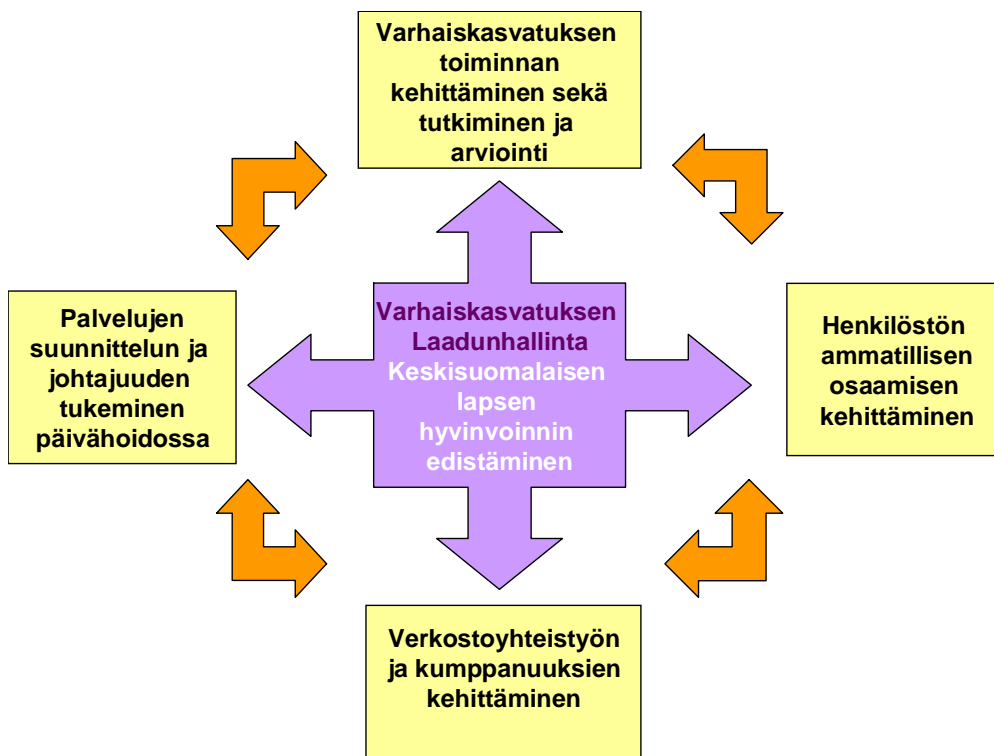
Alkuperäisistä suunnitelman tavoitealueista ja erityisistä painopisteistä ei haluttu kokonaan karsia mitään osa-aluetta, vaan kaikkia suunnitelmassa mainittuja teemoja pidettiin edelleen VARKE:n toiminnan kokonaisuudessa mukana. Joillakin tavoitealueilla, kuten palvelujen suunnittelun ja johtajuuden tukemisen kohdalla, VARKE:n roolin sovittiin jatkossa olevan pääasiassa kuntien omaa kehittämistyötä muiden tavoitealueiden kautta tukevaa. Hanketoimijat pitivät kuitenkin tärkeänä VARKE:n roolia *päivähoitopalvelujen ja varhaiskasvatuksen visioinnissa ja tutkimusyhteistyön koordinoinnissa*. *Erityispäivähoidon palvelujen suunnittelussa* VARKE antaisi kunnille konsultaatiota ja ohjausta.

1.3 Tavoitteet ja toiminnan painopisteet

Varhaiskasvatuksen kehittämissyksikön eli VARKE:n toiminnan päätavoite alkuperäisen hankesuunnitelman mukaan oli pysyvän, prosessinomaisen laadunhallinnan kehittäminen lasten ja perheiden varhaiskasvatustalouden järjestämisessä ja sisällöissä. Päämääränä oli keskisuomalaisen lapsen hyvinvoinnin edistäminen. Toiminta muodostui neljästä keskeisestä tavoitealueesta ja niiden tiiviistä keskinäisestä vuorovaikutuksesta (kuviot 2).

Tavoitealueet olivat:

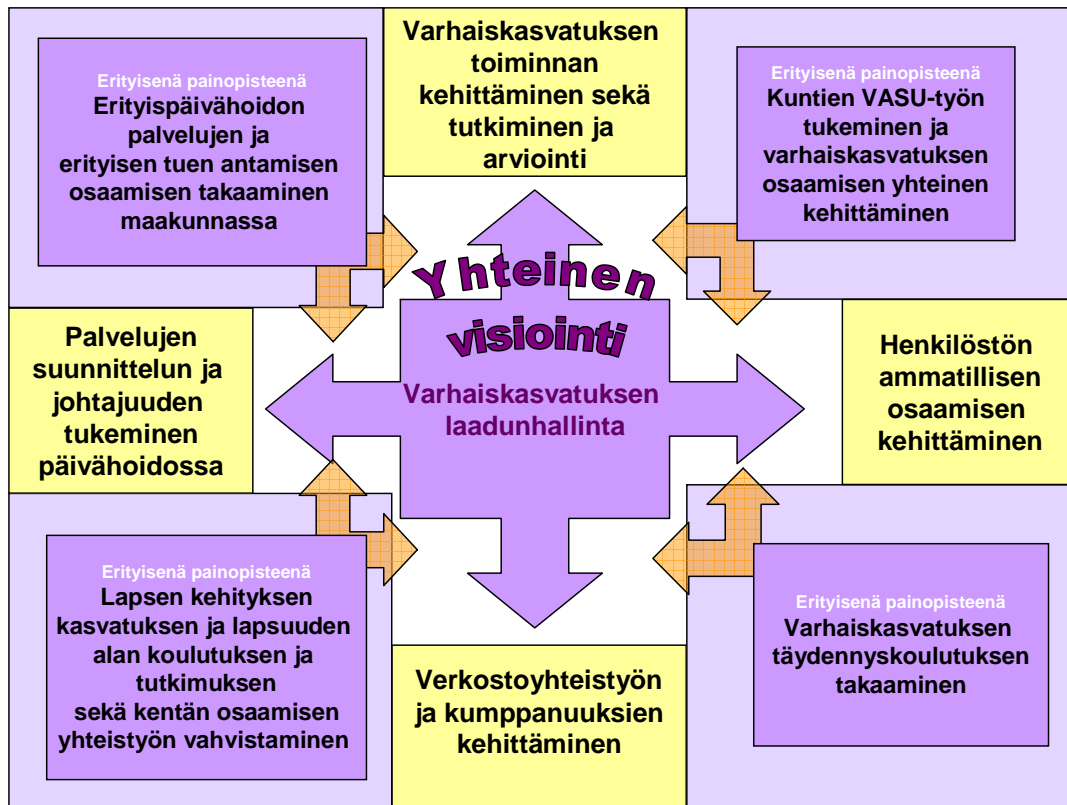
- **Varhaiskasvatuksen toiminnan kehittäminen sekä tutkiminen ja arviointi**
- **Palvelujen suunnittelun ja johtajuuden tukeminen päivähoitossa**
- **Henkilöstön ammatillisen osaamisen kehittäminen**
- **Verkostoyhteistyön ja kumppanuuksien kehittäminen**

KUVIO 2 Varhaiskasvatuksen kehittämissyksikön toiminnan neljä keskeistä tavoitealuetta

VARKEN tavoitealueilla oli kullakin erityinen painopiste, joka on keskeinen lähtökohta tarkemmalle tavoitteen asettelulle. Tavoitealueiden erityiset painopisteet olivat:

- Erityispäivähoidon palvelujen ja erityisen tuen antamisen osaamisen takaaminen maakunnassa
- Kuntien VASU-työn tukeminen ja varhaiskasvatuksen osaamisen yhteinen kehittäminen
- Varhaiskasvatuksen täydennyskoulutuksen takaaminen
- Lapsen kehityksen, kasvatuksen ja lapsuuden alan koulutuksen ja tutkimuksen sekä kentän osaamisen yhteistyön vahvistaminen

KUVIO 3 Varhaiskasvatuksen kehittämissyksikön tavoitealueiden erityiset painopisteet

2. Liikkeelle lähtö & toiminnan kehys

2.1 VARKE:n aloitus

VARKE:n toiminta käynnistyi virallisesti 1.6.2007, jolloin kehittämissyksikön johtaja aloitti työskentelynsä. Kesän 2007 aikana valittiin hankkeelle toinen kokoaikainen työntekijä kehittämisspäällikön tehtävään. Toimitilaksi varmistui Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen Kosken yhteyteen vuokrattu tila ja VARKE toimikin osana Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Kosken työyhteisöä.

VARKE:n varsinainen toiminta pääsi alkamaan elokuun alussa ja se eteni syksyn aikana hankesuunnitelman mukaan. Henkilöstövalintojen, toimintaympäristön rakentamisen, kuntasopimusten ja ohjausryhmän perustamisen jälkeen VARKEssa verkostoiduttiin eri

toimijoiden kanssa ja hahmotettiin toimintakenttää. Kuntakäynneillä ja yhteistyökumppanien tapaamisissa tarkennettiin toiminnan tavoitteita ja painopisteitä. Kehittämisyksikön tiedotus- ja arviointisuunnitelmia pohjustettiin tarkennettua toimintasuunnitelmaa varten. Luonnos tarkennetuksi toimintasuunnitelmaksi esiteltiin ohjausryhmälle marraskuussa ja varsinainen suunnitelma ja toimintakalenteri valmistuvat alkuvuodesta 2008. Muun muassa arviointia varten kerättiin materiaalia seurannan, palautteiden ja joulukuussa netissä toteutetun kyselyn avulla. VARKEen perustettiin arviointityöryhmä, joka aloitti työnsä joulukuussa ja tuki henkilöstöä arvioinnin suunnittelussa ja toteutuksessa hankkeen kuluessa.

Hankesuunnitelman mukaan aloitettiin myös kehittäjämentortyöskentelyn suunnittelu kokoamalla ohjausryhmän toiveesta VARKEen vasutyöryhmä, joka jatkossa linjasi hankkeeseen palkattavien kehittäjämentoreiden toimenkuvien sisältöä. Kehittäjämentortyö käynnistettiin heti lokakuussa 2007 muutamasta kunnasta tulleen toiveen mukaisesti. Jyväskylän kaupungin maahanmuuttajataustaisten lasten varhaiskasvatuksen koordinaattorin oli mahdollista irrottautua omasta kiertävän erityislastentarhanopettajan työstään kolmeksi kuukaudeksi. Kehittäjämentor kokosi kuntiin tehdyn kyselyn perusteella kuvauksen kuntien tilanteesta monikulttuuristen varhaiskasvatuspalvelujen suhteen. Eri kieli- ja kulttuuritaustaisten lasten varhaiskasvatus teemalla järjestettiin marraskuussa monikulttuurisuus iltapäivä ja suunniteltiin kolmen koulutustilaisuuden kokonaisuus, joka toteutetaan keväällä 2008. Lisäksi kehittäjämentor kokosi kuntiin Monikulttuurisuus-kansion, johon on koottu keskeisimmät ohjeistukset ja toimintaideat sekä materiaalikoonniin liittyen teemaan. Kansio ja Suomi toisena kielenä opetuksen suunnitelma toimitetaan kaikkiin VARKEkuntiin ja yhteistyökumppanit voivat lainata materiaalia tarpeittensa mukaan.

Vaikka vuosi 2007 oli VARKEssa pääasiassa toiminnan käynnistämisen ja tarkemman suunnittelun aikaa, aloitettiin loppuvuodesta myös varsinainen tapahtumien ja koulutusten järjestäminen. VARKE oli mukana yhteistyökumppanina Jyväskylän yliopiston Perhetutkimuskeskuksen järjestämän Perhepäivän suunnittelussa ja toteutuksessa sekä Lapsen oikeudet nyt ja huomenna – seminaarin järjestelyissä yhdessä Jyväskylän seudun perhehankkeen, Lastensuojelun kehittämissyysikkö Kehyksen ja Ennaltaehkäisevän lastensuojelun työryhmän kanssa. VARKEen omia tilaisuuksia olivat Teknologia varhaiskasvatuksen tukena sekä Monikulttuurisuus työpaja ja –iltapäivä.

Kuntakäynnit ja toimijoiden kuuleminen

Keskeisen osan toiminnan aloittamista muodostivat kuntakäynnit syys-joulukuun 2007 aikana. Kuntakäynneillä VARKE:n henkilöstö neuvotteli kunnissa kehittämistyön lähtökohdista, odotuksista ja tarpeista. Nämä neuvottelut olivat perusta VARKE:n toiminnalle.

Muuramen kuntakäynti 19.9.2007

Laukaan kuntakäynti 4.10.2007

Jyväskylän maalaiskunnan kuntakäynti
9.10.2007

Multian kuntakäynti 24.10.2007

Päivähoidossa työskentelevän henkilöstön toiveita ja ajatuksia kehittämistyön suunnista VARKEssa kuultiin myös joulukuussa sähköisesti toteutetussa VARKEkyselyssä .

Kyselyyn vastasi yli 300 henkeä. Kunnille suunnattiin syksyn aikana myös kysely erityislastentarhanopettajien palvelujen kehittämismahdollisuuksista ja monikulttuurisen varhaiskasvatuksen tilanteesta.

Lisäksi toiminnan suunnittelussa on luonnollisesti ollut mukana VARKE:n ohjausryhmä, johon kuuluu edustaja kaikista mukana olevista kunnista ja yhteistyöorganisaatioista. Ohjausryhmä kokoontui syksyn 2007 aikana kaksi kertaa.

VARKE:n ohjausryhmä 11.09.2007

Muu hankeyhteistyö

Kuntakäyntien rinnalla VARKE tapasi yhteistyökumppaneita yhteisen toiminnan ja muun yhteistyön suunnittelemiseksi ja käynnistämiseksi. Hankkeeseen mukaan sitoutuneiden yhteistyökumppaneiden tapaamiset jatkuivat aktiivisesti koko hankkeen ajan.

Syksyn 2007 aikana VARKE verkostoitui myös valtakunnallisesti muun muassa sosiaalialan osaamiskeskusten varhaiskasvatustoimijoiden kanssa (Voskeverkosto) ja muiden sosiaalialan kehittämysyksikköjen kanssa. Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Koskessa yhteistyötä tehtiin erityisen tiiviisti Lastensuojelun kehittämysyksikkö Kehyksen sekä Vammaispalvelujen kehittämysyksikön kanssa. Myös Keski-Suomen vammaispalvelusäätiön kanssa aloitettiin yhteistyö. Lisäksi yhteistyötä tehtiin lukuisien muiden kumppanien kanssa.

Yhtenä merkittävänä yhteistyönä aloitettiin SosKes yhteisöverkon kanssa varhaiskasvatuksen sivustojen rakentaminen. Kaikilla VARKE-kuntien päivähoiton henkilöstön jäsenillä on ollut mahdollisuus hankkia verkkoon tunnukset ja hyödyntää sivuille koottua aineistoa ja tietoa sekä verkostoitua muiden varhaiskasvatuksen toimijoiden kanssa.

2.2 Tarkennettu tavoitteen asettelu

VARKE:n toiminnalle hankkeen suunnitteluvaiheessa asetetut melko laaja-alaiset tavoitealueet heijastelivat varhaiskasvatuksen laajentuvaa ja moninaistuvaa tehtäväkenttää. Palvelujen järjestämiselle, toiminnan laadulle ja henkilöstön osaamisen kehittämiseksi tulee jatkuvasti uusia haasteita, joihin pitää pyrkiä vastaamaan. Lisäksi erilaiset lapsen hyvinvoinnin uhkatekijät edellyttävät osaamisen valpasta päivittämistä ja ennakoivaa työtettä. Kuntakäyneillä ja VARKEkyselyllä kerättyjen näkemysten sekä ohjausryhmässä käytyjen keskustelujen perusteella VARKElle laadittiin alkuvuodesta 2008 tavoitteiden mukainen tarkennettu toimintasuunnitelma, johon vuosien 2008 ja 2009 toiminta perustui.

Kuntien asettamat odotukset ja tavoitteet kehittämistyölle - perusta toiminnalle

VARKE – kunnat toivovat tukea oman varhaiskasvatussuunnitelmatyönsä jatkamiseen ja toteuttamiseen sekä toimintakulttuurien uudistamiseen ja työyhteisöjen toimivuuden lisäämiseen. Palvelu- ja toimintaprosessiajattelua haluttiin kehittää, hyviä käytäntöjä jakaa ja kokemuksia vaihtaa muiden varhaiskasvatuksen toimijoiden kanssa. Palveluiden kehittämiseksi toivottiin erityisesti osallistumista erityispäivähoidon, vuorohoidon ja ryhmäperhepäivähoidon kysymysten pohtimiseen. Verkostojen kokoaminen ja koordinointi sekä esimerkiksi nettikeskustelufoorumien ylläpito olivat myös kuntatoimijoiden toiveena.

Uusimmasta tutkimustiedosta oltiin kiinnostuneita ja monet kunnat olivat valmiita lisäämään oppilaitos- ja tutkimusyhteistyötään. VARKElta toivottiin myös konkreettista näkymistä kentällä, tutustumista päivähoidon arkeen ja arkityön projektien toteuttamista. Odotuksia liittyi myös varhaiskasvatuksen materiaalien kokoamiseen ja niistä tiedottamiseen sekä varhaiskasvatusasioiden näkyvillä pitämisen ja puolustamiseen.

Eniten odotuksia VARKElle oli koulutusten järjestämisen ja koordinoinnin suhteen. Henkilöstön ja esimiesten ammatillista osaamista halutaan vahvistaa kunnissa ja taata kaikille riittävä ammattitaitoa ylläpitävä täydennyskoulutus. Myös osaamisen johtamiseen toivottiin tukea ja yhteistyötä. VARKE -kuntien odotukset liittyivät osaamisen kehittämisen seuraavilla alueilla:

- Varhaiskasvatussuunnitelmatyöhön ja toimintakulttuurien uusiutumiseen
- Kasvatuskumppanuus- ja moniammatilliseen yhteistyöosaamiseen (erityisesti haastavien tilanteiden ja perheiden kohtaaminen)
- Muuttuvan yhteiskunnan ja toimintaympäristön hahmottamiseen oman työn kannalta (esimerkiksi tämän päivän lapsiperheen elämä)
- Työyhteisöjen tiimityö- ja vuorovaikutusosaamiseen
- Lapsen kasvun ja kehityksen sekä niiden havainnoinnin osaamisen vahvistamiseen (muun muassa uusimman tutkimustiedon jakamisen kautta)
- Erityispäivähoidon ja erityisen tuen järjestämisen kysymyksiin
- Varhaiskasvatuksen monikulttuurisuusteemoihin

- Esiopetuksen, vuoro- ja ryhmäperhepäivähoidon pedagogiikkaan
- Tieto- ja viestintätekniikan hyödyntämiseen varhaiskasvatuksessa
- Lasten ravitsemus-, tiede-, taide- ja liikuntakasvatukseen, kasvunkansioihin jne.

VARKEN kuntakäynneillä ja VARKE -kyselyllä kerätyt kehittämistoiminnan odotukset vastasivat hyvin paitsi VARKEN tavoitealueita myös valtakunnallisesti tunnistettuja varhaiskasvatuksen haasteita ja osaamistarpeita. Keski-Suomen varhaiskasvatuksen kehittämissyksikkö VARKEN toiminnan keskiöön nostettiin 2008–2009 erityisesti:

- 1. Kuntien varhaiskasvatuksen toimintakulttuurien kehittäminen ja varhaiskasvatussuunnitelmatyön etenemisen tukeminen ja kehittämisosaaminen**
- 2. Varhaiskasvatuspalvelujen ja esimiestyön tukemiseen liittyvät teemat**
- 3. Erityispäivähoidon palvelujen ja prosessien sekä osaamisen kartoittaminen ja kehittäminen**
- 4. Varhaiskasvatuksen toimijoiden ja alan oppilaitosten ja tutkimusorganisaatioiden keskinäisen yhteistyön tiivistäminen**
- 5. Henkilöstön osaamisen kehittäminen varhaisen ja erityisen tuen alueilla**
- 6. Verkostoitumisen ja verkostoyhteistyön koordinointi**
- 7. Toiminnot henkilöstön osaamisen johtamisen kehittämiseksi**

2.3 Toimijat VARKEssa

Varhaiskasvatuksen kehittämissyksikön keskeisimmät toimijat olivat kuntien päivähoito- ja varhaiskasvatuspalveluissa työskentelevät henkilöt. Kehittämistyön ydinjoukon muodostavat esimiehet ja kasvatushenkilöstö. Toiminnan suunnittelu ja toteutus perustui kuntien päivähoito- ja varhaiskasvatuspalveluissa toimijoiden esittämiin tarpeisiin ja toiveisiin. Henkilöstön sitoutumista oman työnsä kehittämiseen kehittämissyksikön verkostomaisessa toiminnassa tuettiin tietoisesti. Asiakkaiden, lasten ja perheiden, osallisuus kehittämissyksikön toimintaan toteutui myös kentän toimijoiden työn kautta.

Kuntatoimijoiden ajatuksiin perustuvaa VARKEEn toimintaa suunniteltiin ja toteutettiin hankkeen työntekijöiden, erilaisten asiantuntijatyöryhmien ja varhaiskasvatuksen kentän yhteistyönä.

Ohjausryhmä ja hallinnollinen tukiryhmä

VARKEEn ohjausryhmä muodostui kaikkien hankekuntien ja yhteistyökumppanien edustajista. Koska ohjausryhmä edusti laaja-pohjaisesti kaikkia VARKEEn toimijoita, se toimii neuvottelukuntatyypisesti ohjaten ja tukien kehittämissyksikön tavoitteiden mukaista toimintaa sekä seuraten ja arvioiden toiminnan etenemistä. Ohjausryhmä linjasi ja otti kantaa esittelijöinä toimivien hankkeen työntekijöiden ehdotuksiin toiminnan kehittämiseksi. Ohjausryhmä kokoontui noin kaksi kertaa toimintakaudessa, yhteensä 11 kertaa VARKEEn toiminnan aikana.

Hankkeen hallinnollinen tukiryhmä, johon kuuluu ohjausryhmän puheenjohtaja ja hallinnoivan kunnan päivähoitopalvelujen vastuuhenkilö sekä Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen Kosken edustaja, kokoontuu noin kerran kuussa tarkastelemaan hankkeen taloutta, käytännön toteutusta ja muita yksityiskohtia. Tukiryhmä toimii ohjausryhmän työrukkasena.

Arviointityöryhmä

VARKEEn ohjausryhmä nimitti arviointityöryhmän, jossa oli kunta- että yhteistyökumppaniedustus. Arviointityöryhmässä oli myös Stakesin Jyväskylän paikallisyksikön sekä Kosken edustus. Sekä kehittämissyksikön johtaja että kehittämisspäällikkö osallistuvat arviointityöryhmän toimintaan.

Arviointityöryhmä linjasi ja tuki hankkeen arvioinnin suunnittelua ja toteutusta sekä seurasi arvioinnin etenemistä valmistelutyönä ohjausryhmälle. Arviointityöryhmä kokoontui säännöllisesti toimintavuoden 2008 aikana.

Varhaiskasvatussuunnitelmatyöryhmä (Vasutyöryhmä)

VARKE:n Vasutyöryhmä suunnitteli ja ideoi hankkeen varhaiskasvatussuunnitelmatyöhön liittyvää toimintaa. Työryhmä koordinoi myös yleensä varhaiskasvatuksen toimintakäytäntöjen kehittämistyöhön ja hankkeen kehittäjämentortyöhön liittyviä käytäntöjä. Maakunnallisten vasuverkoston kokoaminen oli myös osa Vasutyöryhmän tehtävää.

Keväällä 2008 kerättiin kunnista täydentävää ja päivitettyä tietoa varhaiskasvatussuunnitelmatyön vaiheesta ja prosessista kunnasta sekä odotuksia VARKElle Vasutyön tukemiseksi. Vasutyöryhmä suunnitteli koonnin perusteella muun muassa syksyllä 2008 alkanutta vasukehittäjämentortyön sisältöä ja toteutustapaa sekä yleensä VARKE-kuntien vasutyön tukemista ja verkostoimista.

Vasutyöhön liittyviin osaamisen haasteisiin Vasutyöryhmä pyrki vastaamaan suunnittelemalla ja toteuttamalla koulutuksia sekä kehittäjämentortyötä. Vasutyöryhmä vastasi kehittäjämentoroiminnan tarpeiden ja tarjonnan selvittämisestä sekä ehdotti ohjausryhmälle valittavat kehittäjämentorit.

Vasutyöryhmään kuului kuntien ja yhteistyökumppaneiden avoimeen kutsuun vasutyöstä kiinnostuneille vastanneet edustajat. Työryhmään saattoi liittyä edustajia myös myöhemmin. Vetäjänä työryhmässä toimii kehittämissyksikön johtaja.

Erityispäivähoidon tukiryhmä

Erityispäivähoidon tukiryhmän tehtävänä oli tarkastella varhaiskasvatuksen laadun kehittämistä erityispäivähoidon palveluiden ja varhaiserityiskasvatuksen sisältöjen kehittämisen näkökulmasta. Tukiryhmä suunnitteli varhaisen ja erityisen tuen järjestämiseen liittyvää koulutusta ja muita työssä oppimisen muotoja osaamisen ja asiantuntijuuden vahvistamiseksi.

Erityispäivähoidon tukiryhmä toimi hankkeessa erityispäivähoidon palveluiden ja erityisen tuen järjestämisessä tarvittavan osaamisen kehittämisen tukena.

Tukiryhmä muodostui varhaiskasvatuksen kokeneista, käytännön kenttää ja kuntia edustavista ammattilaisista ja erityispedagogiikan asiantuntijoista. Tukiryhmään voitiin kutsua myös muita alan asiantuntijoita kuten tutkijoita ja koulutuksen edustajia. Erityispäivähoidon tukiryhmää vetää hankkeen kehittämisspäällikkö ja se kokoontui noin kerran kuussa.

Henkilöstö ja työnjako

VARKEssa työskenteli kokopäivätoimisesti kehittämissyksikön johtaja ja kehittämisspäällikkö.

Kehittämissyksikön johtaja oli kokonaisvastuussa kehittämissyksikön toiminnasta ja hallinnosta ja koordinoi toiminnan kokonaisuutta vastaten mm. yhteistyösuhteista kuntiin ja oppilaitoksiin sekä muihin yhteistyökumppaneihin. Kehittämissyksikön johtaja osallistui erityisesti toiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin omalla vastuualueellaan: varhaiskasvatuksen toiminnan kehittämistyössä ja palvelujen suunnittelussa ja johtajuuden tukemisessa sekä tutkimusyhteistyön koordinoinnissa. Hän vastasi kehittämissyksikön talous- ja henkilöstöhallinnosta (talouden toteuma ja seuranta, esimiestyö).

Kehittämisspäällikkö vastasi yleisesti osaamisen kehittämiseen ja täydennyskoulutukseen liittyvistä toiminnoista tavoitteiden ja toimintasuunnitelman mukaan. Hän vastasi myös erityispäivähoitoon ja varhaisen ja erityisen tuen järjestämiseen liittyvistä toiminnoista ja osaamisen kehittämisestä sekä selvitti organisoiti erityislastentarhanopettajan palvelujen saamisen tilannetta Keski-Suomen kunnissa. Kehittämisspäällikkö toteutti hankkeen aikana lisäksi kehittämisspilotteja liittyen päivähoiton ja lastensuojelun yhteistyöhön sekä päivähoiton turvalliseen aloittamiseen.

Molemmat VARKEN kokopäivätoimiset työntekijät vastasivat omalta osaltaan koulutusten ja muiden toimintojen suunnittelusta ja toteutuksesta.

Kehittäjämentorit vastasivat kehittämissyksikön tavoitteiden mukaisten erikseen sovittujen ja kentältä arjesta nousseiden kehittämishankkeiden suunnittelusta, toteutuksesta ja arvioinnista. VARKEN ohjausryhmässä sovittiin marraskuussa 2007, että kehittäjämentortoiminta perustuu kuntien odotuksiin ja tarpeisiin ja että sekä mahdollisia

mentoreita että aihealueita selvitetään VARKE:n vasutyöryhmän organisoimalla selvityksellä. Eri päivähoidon muodot huomioidaan tasapuolisesti. Olemassa olevaa osaamista pyrittiin hyödyntämään mahdollisimman hyvin. Mentorit valittiin hakumenettelyllä. VARKEssa työskenteli kaikkiaan neljä kehittäjämentoria yhteensä 24 kuukauden ajan. Kehittäjämentorien aiheet olivat monikulttuurinen varhaiskasvatus, pienryhmätoiminta, vasutyö, perhepäivähoito ja ryhmäperhepäivähoito.

VARKEssa työskenteli myös 16 harjoittelijaa, suurin osa lastentarhanopettajia 1-2 kuukauden varhaiskasvatuksen maisteriopintoihin liittyvässä asiantuntijuusharjoittelussa, yksi projektiosaajien kehittämiskoulutukseen liittyvässä varhaiskasvatuksen ammattilaisen työssä oppimisjaksossa. Kyseisen asiantuntijan yhtenä tehtävänä on selvittää ja koota kuntien varhaiskasvatussuunnitelmatyön vaiheet ja sen hetkiset haasteet. Muut harjoittelijat tekivät harjoittelunsa aikana erilaisia kehittämistehtäviä, pitivät koulutuksellisia tilaisuuksia päivähoidon henkilöstölle ja osallistuivat muuten VARKE:n toimintojen järjestelyihin.

3. Tavoitteiden mukainen toiminta – kuvausta toteutuksesta

Seuraavassa tarkastellaan VARKEssa vuosina 2007–2009 toteutettuja toimintoja hankesuunnitelmassa esitettyjen tavoitealueiden mukaisesti, koska ne vastasivat hyvin toiminnan perusteiksi muotoutuneita kuntatoimijoiden toiveita. Osa toiminnoista on kuvattu tarkemmin erillisissä kehittämistyön raporteissa, joihin viitataan tekstissä.

3.1 Kuntien varhaiskasvatuksen toimintakulttuurien kehittäminen ja varhaiskasvatussuunnitelmatyön etenemisen ja kehittämisoosaamisen tukeminen

Hankesuunnitelman mukaiset tavoitteet

- Kehittää ja parantaa varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria lapsen kasvun ja kehityksen tukemisessa, varhaisen tuen antamisessa sekä kasvatuskumppanuuden toteuttamisessa
- Tukea kuntien varhaiskasvatussuunnitelmatyön etenemistä ja verkostoida kuntien yhteistä toimintaa vasu-työssä
- Tukea varhaiskasvatuksen toimijoiden tietoisuutta ja osaamista lapsen edun ja oikeuksien toteuttamisessa

Vasutyön tuki

VARKEssa tehtiin keväällä 2008 kaikki toimijakunnat kattava selvitys kuntien varhaiskasvatussuunnitelmaprosessien vaiheesta. Selvitys toimi pohjana kesällä 2008 työnsä aloittaneen vasukehittäjämentorin työlle. Kehittäjämentor tuki ja verkostoi kaikkien kuntien keskinäistä vuorovaikutusta vasuasioissa sekä konsultoi ja tarkensi muutaman kunnan kanssa vasutyön etenemistä. Hänen kanssaan työparina osan aikaa toimi perhepäivähoidon kehittäjämentor. Myöhemmin toiminut ryhmäperhepäivähoidon kehittäjämentor jatkoi myös kuntakohtaisia kehittämispilotoiteja. Selvitystyöstä ja kehittäjämentorien työstä voi lukea tarkemmin liitteessä mainituista raporteista.

Vuonna 2009 selvitettiin kuntien vasutyön arvioinnin nykytilaa ja mietittiin apuvälineitä arviointityön tukemiseen ja kehittämiseen. Kyselyn perusteella laadittiin raportti *Arviointi VARKE-kuntien varhaiskasvatussuunnitelmatyössä –Raportti kuntakyselyn tuloksista 2009* (Poikolainen & Adenius-Jokivuori). Hankkeen työntekijä osallistui 2008-2009 valtakunnalliseen arviointikoulutukseen, jonka antia hyödynnettiin VARKEkunnissa. Arviointiselvityksen avulla tuettiin kuntien laadunhallintatyötä ja varhaiskasvatuksen edelleen kehittämistä asiakkaiden parhaaksi järjestämällä muun muassa neljän koulutuksen sarja arviointiteemalla.

Vasutyötä ja varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin kehittämistyötä yleensäkin tuettiin laajalla koulutustarjonnalla. Koulutusten aihepiirit on kuvattu tarkemmin liitteessä 2.

Kehittämistyötä tuettiin myös kehittämisspiloteilla, jotka kohdistuivat muun muassa pienryhmätoimintaan. Keväällä 2008 VARKEssa työskenteli sivutoimisesti varhaiskasvatuksen toimintatapojen kehittämistyöhön liittyen myös kiertävä erityislastentarhanopettaja, joka konsultoi päivähoitoyksiköjä ja päivähoidon henkilöstöä kunnissa pienryhmätoiminnasta. Pedagogisten iltapäivien järjestämisen lisäksi hän aloitti kolmen tiimin kanssa pienryhmätoiminnan kehittämispilotit. Kevään aikana hän myös toteutti aikaisemmin kehittäjämentorina toimiessaan suunnittelemansa monikulttuurisen varhaiskasvatuksen koulutuskokonaisuuden. Lisäksi kehittäjämentorin kokoamat monikulttuurisuuskansiot ja Suomi toisena kielenä S2 opetuksen suunnitelmat jaetaan kuntiin. Materiaaleja koottiin myös muilla teemoilla ja niistä tiedotettiin toimijoita.

VARKE järjesti vuosina 2008 ja 2009 kaksi kasvatuskumppanuuskouluttajakoulutusta. Niiden myötä maakuntaan muodostui lähes kolmenkymmenen kouluttajan verkosto, joka jatkossa mahdollistaa kasvatuskumppanuusosaamisen levittämisen ja syventämisen. Kaikilta seutukunnilta VARKEkuntien alueella oli edustus kouluttajakoulutuksessa.

Vuonna 2009 VARKEssa alettiin verkoston avulla koordinoida henkilöstölle suunnattuja kasvatuskumppanuuskoulutuksia, joiden toteuttaminen jatkuu Lapset ja perheet Kaste – hankkeessa. Kasvatuskumppanuusteemaan liittyi myös turvallisen päivähoidon aloittamisen ja omahoitajuuden kehittämispilotti. Sekä kaskukoulutustoiminnasta että päivähoidon turvallinen aloitus kehittämispilotista voi lukea tarkemmin raportista: *Askeleittain ja yhdessä oppien –Pilotteja ja muita kehittämisen polkuja osana Keski-Suomen varhaiskasvatuksen kehittämissyksikön toimintaa vuosina 2007-2009* (Korkalainen).

Erilliseen esitykseen (raporttien koonnissa, Liite 3) on tiivistetysti koottu kuvausta vasutyön tukemiseen liittyvistä toiminnoista.

Muu varhaiskasvatuksen toimintakulttuurien kehittämistyö

Varhaiskasvatuksen esimiesten kehittämisosaamiseen liittyen toteutettiin koulutussarja, joka jatkui VARKE:n toiminnan ajan. Koulutuksella tuettiin esimiesten sitoutumista oman yksikkönsä kehittämistyön suunnitteluun ja johtamiseen. Työyhteisöjen toimintatapojen

kehittämisen tueksi on tarjottu myös yksikkökohtaisia opinto- ja keskustelupiirejä esimerkiksi aiheista tiimityö ja vuorovaikutusosaaminen. Lastensuojelun ja päivähoidon yhteistyön kehittämispilotointia on kuvattu tarkemmin Askeleittain kehittämisraportissa.

Tavoitetta tukea henkilöstön tietoisuutta ja osaamista lapsen edun ja oikeuksien toteutumisessa on toteutettu muun toiminnan ohella koulutuksissa ja muissa järjestetyissä tilaisuuksissa. VARKEen työntekijät ovat osallistuneet mahdollisuuksien mukaan valtakunnalliseen ja maakunnalliseen lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelmatyön seurantaan ja välittäneet varhaiskasvatuksen toimijoille lapsen oikeuksiin liittyvää tietoa. VARKEen hankittua aihepiirin materiaalia (esitteitä, cd, lapsen oikeuksien kortit) on ollut mahdollista lainata kuntiin ja toimintayksiköihin. Syksyn 2009 aikana lapsen oikeuksien näkökulma tuli esiin erityisesti eri koulutus- ja pienryhmätilaisuuksissa, joissa on käsitelty *Lapsen osallisuutta* varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa.

3.2 Henkilöstön ammatillisen osaamisen kehittäminen erityisenä painopisteenä täydennyskoulutuksen takaaminen ja erityisen tuen antamiseen liittyvän osaamisen ylläpitäminen

Hankesuunnitelman mukaiset tavoitteet

- Kartoittaa ja arvioida olemassa olevaa osaamista varhaiskasvatuksessa
- Tunnistaa varhaiskasvatuksen tulevaisuuden osaamistarpeita ja osaamisalueita
- Kehittää henkilöstön osaamista varhaisen ja erityisen tuen alueilla
- Luoda mahdollisuuksia osaamisen kehittämiseen täydennyskoulutuksen ja osaamisen jakamisen avulla
- Välittää varhaiskasvatusalan oppilaitoksiin tietoa osaamisen haasteista käytännön varhaiskasvatustyössä
- Kehittää ja tukea osaamista verkostoyhteistyössä ja kumppanuuksien toteuttamisessa (kasvatuskumppanuus, moniammatilliset verkostot)

VARKE tuki kuntia varhaiskasvatushenkilöstön täydennyskoulutuksen järjestämisessä. VARKE:n toiminnassa täydennyskoulutus käsitettiin laaja-alaisena osaamisen ja asiantuntijuuden vahvistamista tukevana toimintana. Täydennyskoulutuksissa oli tavoitteena sekä yhteisöllisen osaamisen että yksilöllisen osaamisen vahvistaminen ja tiedon hankinnan tukeminen. VARKE:n järjestämän täydennyskoulutuksen tavoitteina oli sekä tietoteoreettisen osaamisen vahvistaminen että hyvien käytäntöjen jakaminen vuorovaikutteisissa oppimistilanteissa. Täydennyskoulutuksella pyrittiin innostamaan henkilöstöä toimintakulttuurien uudistamiseen ja oman työn tutkimiseen ja kehittämiseen. Tavoitteena on ollut tukea henkilöstön työtä ja arjen toimintakykyä.

Koulutuksiin osallistumisen lähtökohtina olivat kasvatus- ja työyhteisöissä käydyt keskustelut omien vahvuuksien ja osaamisvajeiden tiedostamisessa. Koulutusten sisältöjen suunnittelun lähtökohtia olivat kuntien omat kehittämistarpeet ja sisältöjen toivomukset sovitettuna uusimpaan, tutkimukselliseen tietoon kehittämisestä ja valtakunnallisista linjauksista varhaiskasvatuksen kehittämisen suuntaviivoiksi.

Täydennyskoulutuksen teemoina ovat olleet hankkeen tavoite- ja painopistealueiden mukaiset sisällöt kuten varhaiskasvatussuunnitelmatyö, erityispäivähoidon, varhaisen tuen ja erityispedagogisen osaamisen vahvistaminen, esimiestyö ja johtaminen, yhteistyö ja kumppanuus sekä asiakastyössä että työ- ja kasvatusyhteisöissä. Näiden lisäksi täydennyskoulutuksen sisältöjä ovat olleet lastensuojelun ja päivähoidon yhteistyö, monikulttuurisuus ja vieraskielinen lapsi päivähoidossa. Lisäksi VARKE huomioi eri palvelusektorialueiden koulutus- ja kehittämistarpeet kuten perhepäivähoidon,

ryhmäperhepäivähoidon ja vuorohoidon. Myös esiopetuksen henkilöstön täydennyskoulutustarpeisiin pyrittiin vastaamaan. Yhtenä kehittämisalueena oli teknologian - erityisesti tieto- ja viestintäteknikkaan liittyvän osaamisen lisääminen pedagogiikkaan, tiedonhankintaan, henkilöstön keskinäiseen yhteydenpitoon ja verkottumiseen liittyvissä asioissa.

Laaja-alaisesti käsitetty täydennyskoulutus sisälsi monimuotoisia oppimistoimintoja ja – menetelmiä perinteisen kontaktiopetuksen lisäksi. Tällaisia olivat muun muassa teemalliset vuorovaikutteiset oppimisryhmät ja koulutuspäivät, seminaarisarjat, reflektiiviset työpajat ja pedagogiset iltapäivät. Kasvatushenkilöstön täydennyskoulutuksia järjestettiin keskeisistä kehittämisteemoista myös niin sanottuna moduulikoulutuksina. Moduulikoulutukset olivat 5-6 päivää kestäviä prosessinomaisia pitkäkestoisia koulutuksia, joihin sitoutui 40–50 henkilöä kerrallaan. Moduulikoulutuksilla pyrittiin vastaamaan henkilöstön koulutusten päivitystarpeisiin ja kokoamaan täydennyskoulutuksista eheämpiä kokonaisuuksia.

Moduuli- ja teemakoulutussarjojen teemoja olivat lapsen kasvu, kehitys ja oppiminen, kumppanuus ja yhteistyö, varhainen ja erityinen tuki, monikulttuurinen ja vieraskielinen lapsi päivähoitossa, teknologia ja viestintäteknikka. Lisäksi järjestettiin kehittämis- ja hanketyön tueksi esimiehille ja ohjausryhmälle osaamisen johtamiseen, prosessiajatteluun ja kehittämiseen liittyvää koulutusta koko hankkeen ajan.

Opiskelijaharjoittelijoiden osaamista (varhaiskasvatuksen maisteriopiskelijoiden asiantuntijuutta syventävä harjoittelu) on voitu hyödyntää kunta- ja yksikkökohtaisten keskustelu- ja opintopiirien järjestämisessä. Näissä pienimuotoisissa tilaisuuksissa

osallistujat ovat voineet reflektoida omaa ammatillisuuttaan muun muassa vuorovaikutus- ja tiimiosaamisen sekä varhaiskasvatuksen leikkiympäristön tukemisen kannalta.

Osaamisen kehittämiseen ja koulutusten teemoihin sekä ajankohtiin voi perehtyä liitteessä 2.

3.3 Verkostoyhteistyön ja kumppanuuksien kehittäminen erityisenä painopisteenä lapsen kehityksen, kasvatuksen ja lapsuuden alan koulutuksen ja tutkimuksen sekä kentän osaamisen yhteistyön vahvistaminen

Hankesuunnitelman mukaiset tavoitteet

- Verkostoida yhteistyötä päivähoidon kentällä kuntien sisällä ja kesken sekä kentän ja yhteistyökumppaneiden välillä olemassa olevia ja kehitettäviä toimintatapoja jakamalla
- Ylläpitää ja tukea jatkuvaa kentän ja tutkimuksen vuoropuhelua varhaiskasvatuksen ja päivähoidon palvelujen ja toiminnan kehittämiseksi
- Tunnistaa kuntien kehittämistyön tarpeita ja välittää niistä tietoa oppilaitoksille ja tutkimusyhteisöille opinnäytetöiden ja tutkimusten toteuttamiseksi
- Seurata ja välittää varhaiskasvatusalan kansallista ja kansainvälistä tutkimustietoa kentän toimijoiden tarpeisiin
- Tuottaa omasta kehittämistoiminnastaan varhaiskasvatus- ja päivähoitopalvelujen laadunhallintaan liittyvää tutkimustietoa

VARKEssa verkostojen rakentaminen, ylläpitäminen ja koordinointi sekä verkostoissa toimiminen on ollut keskeistä. Varhaiskasvatuksen toimijoiden mahdollisuudet keskinäiseen yhteydenpitoon ja ajatusten vaihtoon työkokouksissa, työpajoissa ja muissa foorumeissa ovat luoneet edellytyksiä uudistaa varhaiskasvatuksen toimintatapoja sekä

jakaa hyviä käytäntöjä. Vuoden 2008 alussa toteutetun VARKE-kyselyn sisältö painottui juuri verkostoyhteistyöhön ja aineistosta valmistuu myöhemmin yhteistyössä Jyväskylän yliopiston kasvatustieteiden laitoksen varhaiskasvatusoppiaineen kanssa pro gradu tutkielma.

VARKE tuki järjestämissään tilaisuuksissa eri kunnista olevia työntekijöitä löytämään yhteistyökumppaneita vertaistoimintaan. Tämä tapahtui tutustumisina koulutus- ja yhteistyötilaisuuksissa sekä erilaisissa työ- ja kehittämissryhmissä kuten vasu- ja erityispäivähoidon tukiryhmissä sekä työpajoissa ja konsultaatioissa.

VARKEN keskeisenä tavoitteena oli lisätä tieteellistä tutkimustyötä tekevien tutkijoiden ja yhteisöjen ja käytännön toimijoiden välistä vuoropuhelua, jotta uusi tutkimustieto siirtyisi nopeammin arjen työhön. Toisena tavoitteena oli myös välittää tutkijoille tietoa käytännön kentän tutkimus- ja kehittämistarpeista. Verkostoyhteistyö ja kumppanuuksien kehittäminen toteutui monitasoisena yhteistyönä. Tutkimuksen, koulutuksen ja kentän vuoropuhelua varten järjestettiin vuosittain mahdollisuuksia kohtaamisille ja tiedotettiin eri tilaisuuksista (väitöstilaisuudet, tutkimuspäivät, seminaarit ja vastaavat) ja hankittiin lainattavaksi materiaaleja. VARKEN edustajat myös vierailivat säännöllisesti oppilaitoksissa keskustelemassa varhaiskasvatuksen kehittämistyöstä. VARKEN edustaja on osallistunut varhaiskasvatuksen oppiaineen koulutukseen esittelemällä kehittämistyötä ja sen haasteita luennolla sekä konsultoimalla potentiaalisista opinnäytetyön teemoista. Tutkimusyhteistyötä on alettu suunnitella aiempaa tarkemmin, vaikka VARKEN toiminnassa pääpaino ei olekaan ollut tutkimuksen tekeminen tai siihen osallistuminen. Jyväskylän kaupungin ja kasvatustieteiden laitoksen sekä Jyväskylän ammattikorkeakoulun toimijoiden välille perustettiin pysyvä tutkimusyhteistyöryhmä.

VARKE tarjosi opiskelijoille mahdollisuuksia harjoitteluihin ja toimi yhteistyössä opinnäytetöiden tekemisessä. VARKE tuki opiskelijoita löytämään yhteistyökumppaneita kentältä siten että hyöty olisi molemminpuolinen.

VARKEssa tarkasteltiin myös varhaiskasvatuksen ja muiden palvelujen välistä moniammatillista yhteistyötä ja sen käytäntöjä. Toiminnot liittyivät esimerkiksi hyvien käytäntöjen kuvaamiseen, haasteiden tunnistamiseen, pienien kehittämishankkeiden pilotointiin sekä moniammatillisten yhteistyökumppanien kutsumiseen VARKEN

tilaisuuksiin. Yhteistä keskustelua on järjestetty muun muassa Keski-Suomen sairaanhoitopiirin, lastensuojelun toimijoiden ja perhetoiminnan kanssa. Keski-Suomen lastensuojelun kehittämissyksikkö Kehys on ollut yhteistyökumppanina esimerkiksi lastensuojelulakikoulutuksissa. Osaamisen kehittämisen alueella VARKE on järjesti moduulikoulutusta myös moniammatillisesta osaamisesta.

VARKE on jatkoi Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen varhaiskasvatuksen koordinoitua maakunnallisesti. VARKE järjesti helmikuussa 2009 maakunnallisen varhaiskasvatuspäivän teemalla *Muuttunut lapsuus ja arjen käytännöt -varhaiskasvattajan uudet tienviitat*. Maakunnallisia työkokouksia tai muita tapaamisia järjestettiin esimerkiksi perhepäivähoidon, erityispäivähoidon ja ryhmäperhepäivähoidon teemalla.

Moniammatillisen yhteistyön ja verkostoitumisen hyötyjä voitiin toteuttaa SosKes – hankkeen toteuttamalla Sonette –yhteisöverkon nettisivustolla. Päivähoidon ja varhaiskasvatuksen sivuille koottiin VARKEssa aktiivisesti ja runsaasti materiaalia kentän välle hyödynnettäväksi. Myös VARKE:n koulutusmateriaaleja, raportteja ja vastaavia oli saatavilla Sonetten sivuilla. Sonette verkkoa on hyödynnetty myös järjestämällä sinne vertaisryhmille omia sisäisiä keskustelufoorumeita (eKollega).

3.4 *Palvelujen suunnittelun ja johtajuuden tukeminen päivähoitossa erityisenä painopisteenä erityispäivähoidon palvelujen takaaminen maakunnassa*

Hankesuunnitelman mukaiset tavoitteet

- Verkostoida kuntien varhaiskasvatuksen palvelujen strategista suunnittelua ja tukea päivähoitolaisten esimiesten johtajuutta
- Luoda varhaiskasvatuksen keski-suomalainen visio
- Tukea kuntien päivähoitopalveluiden monipuolisen tarjonnan suunnittelua ja laadunhallintaa sekä asiakkaiden (lasten ja perheiden) osallisuutta siihen
- Tarjota kunnille ohjausta laadukkaaseen erityisen tuen tarjoamiseen sitä tarvitseville lapsille ja perheille
- Kehittää erityispäivähoidon toimintatapoja ja osaamista

Palveluiden suunnittelun ja johtajuuden tukemisen tavoitealueella VARKE:n toiminta painottui hankesuunnitelman mukaisen painopisteen lisäksi kuntakäynneillä esiin nousseisiin teemoihin. Tämän tavoitealueen painoarvo oli tarkennetussa hankesuunnitelmassa muita pienempi, mutta käytännössä tavoitealueen teemoja toteutettiin paljon.

Palvelujen suunnittelun ja toiminnan kehittämisen tavoitealueilla erityisenä painopisteenä on ollut erityispäivähoidon palvelujen takaaminen maakunnassa. VARKE:ssa syksyllä 2007 toteutetun erityispäivähoidon palveluihin liittyvän kartoituksen ja yhteisten keskustelujen ja suunnittelun jälkeen perustettiin pohjoisen Keski-Suomen kuntiin yhteisen konsultoivan lastentarhanopettajan (kelton) tehtävä 1.1.2009. Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Koske toimii kelton hallinnollisena työnantajana. VARKE:n kehittämisspäällikkö on toiminut koordinaattorina edellä mainitussa suunnittelu- ja järjestelytehtävässä ja VARKE:n työyhteisö kelto Tuulikki Koljosen kollegiaalisena tukena. Tarkempaa tietoa konsultoivan erityislastentarhanopettajan tehtävästä voi lukea Askeleittain kehittämisraportista.

Erityisen tuen antamiseen liittyvän osaamisen syventäminen osana varhaiskasvatuksen henkilöstön osaamista on sisältynyt laajasti VARKE:n järjestämiin koulutuksiin ja muihin tilaisuuksiin. Konsultatiivisten työohjauksien ja työpajojen avulla erityisesti on pyritty jakamaan myös henkilöstön keskinäistä osaamista.

Muita palveluihin ja niiden järjestämiseen liittyviä toimintoja VARKEssa on tehty perhepäivähoitoon, vuorohoitoon, monikulttuuriseen varhaiskasvatukseen ja moniammatilliseen yhteistyöhön liittyen. Opiskelijaharjoittelijat ovat laatineet kuntien tarpeisiin pienimuotoisia selvityksiä (perhepäivähoito, päivähoiton ja koulun välinen yhteistyö), kehittäjämentorit ovat käyneet konsultoimassa palvelujen järjestämiseen liittyviä teemoja (erityisesti syksyllä 2008 työskennellyt perhepäivähoidon kehittäjämentor ja kesän/syksyn 2009 aikana työskennellyt ryhmäperhepäivähoidon kehittäjämentor). Lisäksi järjestettiin kuntien kanssa yhteistyössä koulutus- ja seminaaritilaisuuksia (vuorohoito, esiopetus). Palveluiden järjestämiseen liittyvässä toiminnassa keskeistä on ollut kokemusten ja osaamisen jakaminen eri toimijoiden kesken. Kesäkuussa 2009 päättyneessä esimiesten vuoden kestäneessä vertaisryhmätoiminnassa on ollut sisältöjen kehittämisen rinnalla palvelujen kehittämisen näkökulma.

Asiakkaan osallisuutta ja siihen liittyvän osaamisen kehittämistä on käsitelty lukuisissa tilaisuuksissa ja koulutuksissa. Dialogiseen palvelukulttuuriin liittyvät seminaarit, arviointikoulutukseen liittynyt asiakkaat arvioijina osuus ja opiskelijaharjoittelijan vetämät työpajat ja koulutusillat lapsen osallisuudesta esimerkiksi ovat sisältäneet runsaasti toimijoiden keskinäistä pohdintaa omien työtapojen kehittämiseksi ja asiantuntijatietoa aiheesta.

4. Tiedottaminen VARKEssa

VARKEssa laadittiin toiminnan alkuvaiheessa tiedotussuunnitelma, joka perustui opiskelijaharjoittelijan syksyllä 2007 tekemään luonnokseen. VARKE:n toiminta-ajatukseen kuului avoimuus ja se, että kaikilla toiminnan piiriin kuuluvilla oli mahdollisuus jakaa tietoaan ja toimia tätä kautta tiedonlähteinä.

VARKE:n viestinnän päätavoitetta pohdittiin lyhyesti ensimmäisessä ohjausryhmän kokouksessa. Kokouksen perusteella VARKE:n viestinnän päätavoitteeksi sovittiin, että *jokainen varhaiskasvatuksen ammattilainen Keski-Suomessa on tietoinen VARKE:n olemassa olosta ja tietää mahdollisuuksistaan osallistua VARKE:n toimintaan*. Viestinnän tavoitteena siis oli se, että kahden ja puolen vuoden aikana tavoitettaisiin jokainen VARKE:n toiminta-alueeseen kuuluva varhaiskasvatuksessa työskentelevä henkilö tavalla tai toisella. Päätavoitteeseen myös kuului, että VARKE on osallistava taho ja varhaiskasvatuksen työntekijöillä on tieto siitä, että miten he voivat osallistua VARKE:n toimintaan. Tavoitteeseen pyrittiin pääsemään avoimella, toimivalla ja keskitetyllä tiedotuksella.

VARKE tiedotti toiminnastaan ja ajankohtaisista asioista säännöllisesti kuntien ja yhteistyökumppaniensa nimeämille **yhdyshenkilöille sähköpostitse**. Jokaisesta kunnasta ja yhteistyökumppanilta oli kaksi nimettyä yhdyshenkilöä, joiden yhteystiedot päivitettiin säännöllisesti. Kunnat ja yhteistyökumppanit sopivat omista verkostoistaan, miten tiedotusverkosto kullakin taholla eteni VARKE:n toiminnoista tiedottamisen suhteen. Erityisesti koulutuksien ja muiden tapahtumien suhteen toivottiin sujuvaa ja nopeaa eteenpäin tiedottamista kuntien ja kumppanien omista verkostoista. Hankkeen ohjausryhmässä sovittiin, että sellaiset viestit, jotka on suunnattu pääasiassa kuntakumppaneille, välitetään kopioviestinä myös muille yhteistyökumppaneille.

VARKE keräsi tilaisuuksissaan sähköpostiosoitteita niiltä osallistujilta, jotka toivoivat suoraa tiedotusta itselleen lähinnä VARKE:n koulutuksista ja muista tilaisuuksista. Myös VARKEkyselyn vastaajista yli sata toivoi saavansa VARKEpostia henkilökohtaisesti ja jätti yhteystietonsa **VARKE -toimijoiden jakelulistalle**.

VARKE toimitti hankkeen aikana 5 **tiedotuslehteä**, joissa kerrottiin ajankohtaisista tapahtumista ja koulutuksista, VARKEssa työskentelevistä henkilöistä sekä uusimmasta tutkimuksesta varhaiskasvatuksen ja sen lähitieteiden alueella.

VARKEssa nettitiedotus hoidettiin Kosken nettisivuilla (www.koskeverkko.fi) ja Sonette yhteisöverkossa (www.sonette.fi). Jokaisen VARKE –kunnissa työskentelevän päivähoiton työntekijän oli mahdollista hankkia käyttäjätunnukset Sonette-yhteisöverkkoon.

Omia toimintojaan VARKE kuvasi kirjallisesti erilaisissa raporteissa, jotka on lueteltu liitteessä 3. Raportit olivat sähköisesti saatavilla Sonette -yhteisöverkon ja osittain Koskeverkon sivuilla.

5. Arviointi VARKEssa

VARKEN toiminnan arvioinnin lähtökohdat olivat hankkeen hankehakemuksessa ja –suunnitelmassa kuvatut tavoitteet ja lähtökohdat sekä kehittämisyksiköille asetetut kriteerit. Lisäksi toimintaa peilattiin toimijoiden odotusten ja toiveiden mukaan laadittuun

toimintasuunnitelmaan. Arviointi kohdistui sekä toimintaan että toiminnan tuloksiin, tavoitteiden toteutumiseen ja hankkeen vaikuttavuuteen.

Arvioinnin avainalueet VARKEssa

RELEVANSSI →	kuinka hyvin hankesuunnitelmassa asetetut tavoitteet kohtasivat toimijoiden odotukset ja toiveet
TUOTTAVUUS ja TALOUDELLISUUS →	kuinka paljon toimintoja ja tuotoksia (kehittämistyö, koulutukset mm.) saatiin aikaan käytetyillä resursseilla ja panostetuilla kustannuksilla (VARKEN ja päivähoitohenkilöstön sekä yhteistyökumppaneiden työpanos, kuntaosuudet, valtionavustus...)
TEHOKKUUS →	kuinka hyvin tuotokset/tulokset vastasivat asetettuja tavoitteita
VAIKUTTAVUUS →	miten hyvin VARKEN toiminnalla aikaansaadut vaikutukset vastasivat asetettuja tavoitteita
HYÖTY & KESTÄVYYS →	mitkä ovat VARKEN todelliset vaikutukset: alussa määritellyt tarpeet → aikaansaadut vaikutukset

VARKEN toiminnassa arviointi oli olennainen osa kokonaisuutta koko toiminnan ajan. Kehittävä ja ennakoiva arviointi, prosessievaluatio, kytkeytyi toimintaan siten, että toiminnan suunnittelusta ja toteutuksesta kerättiin säännöllisesti palautetta, jota hyödynnettiin koko ajan jatkosuunnittelussa. Tuloksia ja vaikuttavuutta arvioitiin myös hankkeen aikana, mutta erityisesti hankkeen päätösvaiheessa. VARKEN arviointityötä tuki arviointityöryhmä, johon kuului edustus ohjausryhmän kunta- ja yhteistyökumppaneilta sekä Stakesin alueyksiköstä.

Kaikista VARKEN järjestämistä **tilaisuuksista** kerättiin osallistujien **kirjallinen palaute**. Palautteet käytiin läpi heti ja niiden sisältö huomioitiin mahdollisuuksien mukaan seuraavien tilaisuuksien suunnittelussa. **Toimijoita kuultiin** myös tilaisuuksien yhteydessä muuten. VARKEN henkilöstö teki omasta työskentelystään **jatkuvaa itsearviointia** saamansa palautteen ja oman arvionsa mukaan. Syksyn 2008 aikana toteutettiin VARKEssa arviointiin ja vuoden 2009 suunnitteluun liittyen **seutukuntakäynnit**

VARKEkuntien alueelle. Tilaisuuksiin osallistui kerrallaan useampi lähekkäin sijaitseva kunta.

Kesällä 2008 ja 2009 toteutettiin kunta- ja yhteistyökumppanitoimijoille myös **nettikyselyt**, joiden tuloksia hyödynnettiin syksyn 2008 ja vuoden 2009 toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa sekä hankkeen loppuvaiheen keskusteluissa toimijoiden kanssa hankkeen kokonaisarvioinnissa. Toimijoilta saatiin palautetta sekä toiminnan tuloksista että vaikuttavuudesta. Selvästi kahden vuoden perspektiivi kehittämistyöhön on liian lyhyt ja jatkoa toivottiin, mutta pääperiaatteessa VARKE:n kehittämistyön tuki oli koettu positiivisesti.

Arviointia tehtiin myös VARKE:n loppuvaiheen tapaamisissa muun muassa ohjausryhmässä, joka totesi kokouksessaan 23.10.2009 että VARKE:n toiminta on edennyt tavoitteiden mukaisesti ja siihen ollaan tyytyväisiä. Hankkeen suunnitteluvaiheessa ”luvatuista” vähintään yhdestä vuosittaisesta laskennallisesta koulutuspäivästä jokaista kunnan päivähoiton työntekijää kohden on VARKE:ssa pystytty pitämään kiinni hyvin ja päivien käyttö on ollut kiinni kunnan omasta aktiivisuudesta ja mahdollisuuksista osallistua.

VARKE toteutti **vertaisarviointia** Pääkaupunkiseudun varhaiskasvatuksen kehittämissyksikkö Metron kanssa. Syksyllä 2008 hankkeet lähettivät toisilleen etukäteen materiaalia liittyen verkosto- ja tutkimusyhteistyöhön toiminnassaan. Kehittämissyksikköjen henkilöstö ja toimijoiden edustajat tapasivat Jyväskylässä lokakuussa 2008. Käynnin perusteella kehittämissyksiköt laativat toisilleen palautteen toisen yksikön vahvuuksista ja haasteista käsiteltävään teemaan liittyen. Palautteita käsiteltiin muun muassa yksikköjen ohjausryhmissä loppuvuoden aikana. Kehittämissyksiköt tapasivat vastaavan tyyppisessä tilaisuudessa maaliskuussa 2009 Helsingissä. Käynnin aikana keskusteltiin edelleen molempien yksikköjen toiminnasta, vahvuuksista ja haasteista muun muassa edellisen tapaamisen perusteella. Kokemuksia ja materiaalia käynnistä käytiin VARKE:ssa tälläkin kertaa läpi henkilöstön kesken ja ohjausryhmässä.

VARKE:n toiminnan arvioinnin tuloksia on kuvattu tarkemmin liitteessä 4.

LIITTEET

LIITE 1 *Keski-Suomen varhaiskasvatusyksikkö VARKEssa työskennellyt henkilöstö 1.6.2007–31.10.2009*

LIITE 2 *VARKE:n järjestämät koulutukset 2007- 2009*

LIITE 3 *VARKEssa tehdyt raportit ja selvitykset*

LIITE 4 *VARKE:n arvioinnin tuloksia*

Keski-Suomen varhaiskasvatusyksikkö VARKEssa työskennellyt henkilöstö 1.6.2007–31.10.2009

Päätoiminen henkilöstö

- Kehittämisyksikön johtaja Merja Adenius-Jokivuori 1.6.2007–31.10.2009 29 kk
- Kehittämispäällikkö Paula Korkalainen 6.8.2007–31.10.2009 27 kk

Määräaikaiset ja osa-aikaiset työntekijät

- Kehittäjämentor Taru Kivijärvi 8.10.2007–30.12.2007 3 kk
50 % työajasta 1.1.–30.6.2008 3 kk
- Kehittäjämentor Sirpaleena Toikka 1.9.2008- 31.12.2008 4 kk
- Kehittäjämentor Pia Elokannas 1.6.–23.6.2009 ja 27.7.–31.10.2009 4 kk

Palkalliset harjoittelijat

- Suvi Pennanen ajalla 13.8.2007–30.9.2007; palkka 13.8.–30.8.2007 1 + ½ kk
- Sanna Pitkänen ajalla 1.11.2007–31.12.2007; palkka 1.11.–30.11.2007 1 + 1 kk
- Riina Tikkanen ajalla 3.3.–30.4.2008; palkka 3.3.–4.4.2008 1 + 1 kk
- Jenni Ukkonen ajalla 1.10.2008–30.11.2008; palkka 1.10.–31.10.2008 1 + 1 kk
- Anne-Mari Anttonen ajalla 1.10.2008- 30.11.2008; palkka 1.10.–31.10.2008 1 + 1 kk
- Marja-Sirkku Tyrväinen ajalla 3.11.2008–6.2.2009; palkka 5.1.–6.2.2009 1 + 1 kk
- Heidi Poikolainen ajalla 2.2.2009–31.3.2009; palkka 2.2.–28.2.2009 1 + 1 kk
- Eeva Riitta Laukkanen ajalla 2.3.2009–30.4.2009; palkka 2.3.–31.3.2009 1 + 1 kk
- Satu Uosukainen ajalla 15.4.2009–15.5.2009; palkka 15.4.–15.5.2009 1 kk
- Veera Halonen ajalla 30.3.2009–2.6.2009; palkka 30.3.–30.4.2009 1 + 1 kk
- Mari Laukkanen ajalla 3.8.2009–5.10.2009; palkka 3.8.–3.9.2009 1 + 1 kk
- Eija-Riitta Lyytikäinen ajalla 3.8.2009–9.10.2009; palkka 3.8.–3.9.2009 1 + 1 kk

Työpanos ostettu Multian kunnalta asiantuntijapalveluna:

- Kehittäjämentor Päivi Salonen 25.8.2008–31.5.2009 9 kk

Palkattomat työntekijät

- Asiantuntijaharjoittelija Mia Parviainen 17.1.-30.6.2008 5 ½ kk
- Harjoittelijat
 - Marjaana Väisänen kesä 2007 2 kk
 - Laura Pekkarinen kesä 2007 2 kk
 - Jutta Fräki kevät 2008 2 kk

työtä yhteensä 113 kk = noin 9, 4 henkilötyövuotta

josta palkallista työtä 81,5 kk = 6,8 henkilötyövuotta
 maksettua asiantuntijapalvelua 9 kk = 0,7 henkilötyövuotta
 palkatonta opiskelijaharjoittelijatyötä 22, 5 kk = 1,9 henkilötyövuotta

Osa koulutuksissa toimineiden kouluttajien palkkioista maksettu henkilökohtaisina palkkioina, osa laskutuksena.

VARKEN järjestämät koulutukset 2007- 2009

2007

Tapahtumat ja koulutukset, joiden suunnittelussa ja/tai järjestelyissä VARKE oli mukana:

- 6.11.2007 Perhepäivä (yhteistyössä Jyväskylän yliopiston Perhetutkimuskeskuksen kanssa)
- 19.11.2007 Lapsen oikeudet nyt ja huomenna – seminaari (yhteistyössä Jyväskylän seudun perhehankkeen, Lastensuojelun kehittämissyksikön, Ennaltaehkäisevän lastensuojelun työryhmän ja Verkostoituvat sukupolvet – hankkeen kanssa)

VARKEN järjestämät tapahtumat ja koulutukset:

- 15.11.2007 Verkosta tukea varhaiskasvatukseen
- 22.11.2007 Monikulttuurisuus työpaja
- 29.11.2007 Monikulttuurisuus -iltapäivä

2008

Koulutukselliset pienryhmät

Opinto/keskustelupiirit

9.1.2008	Tiimityö	Hankasalmi
10.1.2008	Tietotekniikka ja viestintä	Karstula
15.1.2008	Dialogi ja tiimityö	Karstula
16.1.2008	Dialogi ja tiimityö	Laukaa
23.1.2008	Tiimityö	Hankasalmi
6.2.2008	Tiimityö	Laukaa
20.2.2008	Tiimityö	Hankasalmi
4.11.2008	Varhaiskasvatusympäristö ja leikki	Jyväskylä
4.11.2008	Varhaiskasvatusympäristö ja leikki (eri tilaisuus)	Jyväskylä
5.11.2008	Varhaiskasvatusympäristö ja leikki	Jyväskylä
6.11.2008	Varhaiskasvatusympäristö ja leikki	Jyväskylän mlk
7.11.2008	Varhaiskasvatusympäristö ja leikki	Jyväskylä
10.11.2008	Varhaiskasvatusympäristö ja leikki	Korpilahti
11.11.2008	Varhaiskasvatusympäristö ja leikki	Jyväskylä
12.11.2008	Varhaiskasvatusympäristö ja leikki	Hankasalmi
13.11.2008	Varhaiskasvatusympäristö ja leikki	Laukaa
18.11.2008	Varhaiskasvatusympäristö ja leikki	Korpilahti
2.12.2008	Lasten somaattisesti ilmenevät psyykkiset oireet	Jyväskylä

Työpajat

14.2.2008	Kehitysvammaisen lapsen päivä	Jyväskylä
17.3.2008	Liikuntavammaisen lapsi	Jyväskylä
10.4.2008	Kielen kehityksen tukeminen	Jyväskylä

8.9.2008	Kielen kehityksen tukeminen	Jämsä
2.11.2008	Kielen kehityksen tukeminen	Kannonkoski

Konsultatiiviset työohjaukset

19.2.2008	Sosiaaliset ja tunnetaidot	Jyväskylä
19.3.2008	Kielelliset vaikeudet	Jyväskylä
8.4.2008	Autismikirjon pulmat	Jyväskylä
15.5.2008	Leikki, hahmottaminen ja motoriikka	Jyväskylä

Vertaisryhmät

10.9.2008	Johtajien vertaisryhmä	Jyväskylä
22.10.2008	Johtajien vertaisryhmä	Jyväskylä
17.11.2008	Johtajien vertaisryhmä	Jyväskylä
2.12.2008	Johtajien vertaisryhmä	Jyväskylä

Koulutukset

Varhaiskasvatus

21.2.2008	Pienryhmätoiminta työmenetelmänä (ped.ip)	Saarijärvi
5.3.2008	Pienryhmätoiminta työmenetelmänä (ped.ip)	Laukaa
8.3.2008	Pienryhmätoiminta työmenetelmänä	Laukaa
15.3.2008	Pienryhmätoiminta työmenetelmänä	Saarijärvi
31.3.2008	Pienryhmätoiminta työmenetelmänä (ped.ip)	Jyväskylä
2.4.2008	Pienryhmätoiminta työmenetelmänä (ped.ip)	Jämsä
5.4.2008	Pienryhmätoiminta työmenetelmänä	Jämsä
10.4.2008	Pienryhmätoiminta työmenetelmänä (ped.ip)	Jyväskylä
26.4.2008	Pienryhmätoiminta työmenetelmänä	Jyväskylä
12.9.2008	Päiväkoti-ikäisen lapsen tunne-elämän kehityksestä ja vaikeuksista – Hyvän kasvun edellytyksistä (yht.työssä Tarinan kertojat proj.)	Jyväskylä
25.9.2008	Turvallinen alku, omahoitajuus ja pehmeä lasku -Varhaisen vuorovaikutuksen merkitys lapsen hyvinvoinnille lapsilähtöisessä päiväkodissa	Jyväskylä
10.11.2008	Vuorohoidon koulutus	Jyväskylä

Moduulikoulutukset

Moduuli A Lapsen kasvu, kehitys ja oppiminen

Jyväskylä

15.5.2008	Kehityksen lähtökohtia ja edellytyksiä
28.8.2008	Varhainen vuorovaikutus
18.9.2008	Varhainen psyykinen kehitys ja hyvinvointi/itsetunnon kehittyminen
23.10.2008	Sosiaaliset taidot ja kielen kehitys
27.11.2008	Lapsen motorinen kehitys
11.12.2008	Päätösseminaari

Moduuli C Moniammatillinen yhteistyö

Jyväskylä

27.8.2008	Moniammatillinen yhteistyö
15.9.2008	Moniammatillinen yhteistyö
16.9.2008	Moniammatillinen yhteistyö
24.10.2008	Moniammatillinen yhteistyö

25.11.2008 Moniammatillinen yhteistyö

Kasvatuskumppanuuskouluttajakoulutus

3.9.2008	Kasvatuskumppanuuskouluttajakoulutus 1. päivä	Jyväskylä
4.9.2008	Kasvatuskumppanuuskouluttajakoulutus 2. päivä	Jyväskylä
7.10.2008	Kasvatuskumppanuuskouluttajakoulutus 3. päivä	Jyväskylä
8.10.2008	Kasvatuskumppanuuskouluttajakoulutus 4. päivä	Jyväskylä
9.10.2008	Kasvatuskumppanuuskouluttajakoulutus 5. päivä	Jyväskylä
13.11.2008	Kasvatuskumppanuuskouluttajakoulutus 6. päivä	Jyväskylä

Erityisvarhaiskasvatus

28.1.2008	Toimivat kommunikaatiokansiot	Jyväskylä
29.1.2008	Toimivat kommunikaatiokansiot	Jyväskylä
11.9.2008	Avustajien koulutuspäivä	Jyväskylä
20.–21.8.2008	Erityispäivähoidon tukiryhmän opintomatka	Espoo, Kirkkonummi, Helsinki
2.10.2008	PCS-kuva koulutus	Jyväskylä
30.10.2008	Toimivat kommunikaatiokansiot	Jyväskylä
6.11.2008	Avustajien koulutuspäivä	Jyväskylä

Kehittämistyö varhaiskasvatuksessa

23.4.2008	Projekti jatkuvan kehittämisen työkaluna	Jyväskylä
5.5.2008	Kehittäminen oppimisen näkökulmasta – aikuinen oppijana	Jyväskylä
13.6.2008	Arviointi kehittämistyössä	Laukaa

Monikulttuurisuus varhaiskasvatuksessa

20.2.2008	Kulttuurien kohtaaminen	Jyväskylä
13.3.2008	Maahanmuuttajataustaisen lapsen kehityksen tukeminen varhaiskasvatuksessa	Jyväskylä
23.4.2008	Maahanmuuttajataustaisen lapsen havainnointi ja arviointi	Jyväskylä

Lastensuojelu (yhteistyössä K-S lastensuojelun kehittämissyksikkö Kehyksen kanssa)

28.4.2008	Lastensuojelulaki (esimiehet)	Jyväskylä
7.5.2008	Lastensuojelulaki (henkilöstö ja yhteistyökumppanit)	Saarijärvi
8.5.2008	Lastensuojelulaki (henkilöstö)	

Seminaarit

5.2.2008	VARKEN aloitusseminaari	Jyväskylä
23.9.2008	Ajankohtaista esiopetuksessa	Jyväskylä

2009

Koulutukselliset pienryhmät

Opinto-, keskustelupiirit/yksikkökohtaiset koulutusillat

(erityisesti opiskelijajarjoittelijoiden pitämiä koulutustilaisuuksia toimintayksiköissä ja päivähoidotiimeissä)

12.1.2009	Opettajan ja lapsen välinen vuorovaikutus	JKL
14.1.2009	Opettajan ja lapsen välinen vuorovaikutus	JKL
15.1.2009	Opettajan ja lapsen välinen vuorovaikutus	JKL
22.1.2009	Lapsen somaattisesti ilmenevät psyykkiset oireet	JKL
23.1.2009	Lapsen somaattisesti ilmenevät psyykkiset oireet	JKL
28.1.2009 (ap)	Opettajan ja lapsen välinen vuorovaikutus	JKL
28.1.2009 (ilta)	Opettajan ja lapsen välinen vuorovaikutus	JKL
29.1.2009	Opettajan ja lapsen välinen vuorovaikutus	Jämsä
30.1.2009	Opettajan ja lapsen välinen vuorovaikutus	JKL
10.3.2009	Varhaisen tuen järjestäminen lapsen kehitykselle	Uurainen
10.3.2009	Varhaisen tuen järjestäminen lapsen kehitykselle	JKL
24.3.2009	Varhaisen tuen järjestäminen lapsen kehitykselle	Keuruu
26.3.2009	Varhaisen tuen järjestäminen lapsen kehitykselle	JKL
30.3.2009	Varhaisen tuen järjestäminen lapsen kehitykselle	Toivakka
1.4.2009	Vuorovaikutus	Uurainen
6.4.2009	Varhaisen tuen järjestäminen lapsen kehitykselle	JKL
7.4.2009	Varhaisen tuen järjestäminen lapsen kehitykselle	Kinnula
18.4.2009	Lapsen ja hoitajan välinen vuorovaikutus	Jämsä
22.4.2009	Varhaisen tuen järjestäminen lapsen kehitykselle	Keuruu
23.4.2009	Kielen kehitys	Uurainen
25.4.2009	Lapsen ja hoitajan välinen vuorovaikutus	JKL
27.4.2009	Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa	JKL
7.5.2009	Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa	Keuruu
25.5.2009	Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa	JKL
26.5.2009	Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa	Jämsä
2.6.2009	Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa	Äänekoski
24.8.2009	Lapsen osallisuus –pysäkki	JKL
25.8.2009	Lapsen osallisuus päivähoitossa	JKL
31.8.2009	Varhainen ja erityinen tuki	Jämsä
1.9.2009	Varhainen ja erityinen tuki	Keuruu
3.9.2009	Varhainen ja erityinen tuki	Multia
7.9.2009	Lapsen osallisuus –pysäkki	JKL
15.9.2009	Lapsen osallisuus päivähoitossa	JKL
18.9.2009	Lapsen osallisuus –pysäkki	JKL
23.9.2009	Varhainen ja erityinen tuki	Laukaa
24.9.2009	Varhainen ja erityinen tuki	Laukaa
29.9.2009	Varhainen ja erityinen tuki	Laukaa

Työpajat

17.2.2009	Kehitysvammaisen lapsen arki ja erityinen tuki	JKL
3.3.2009	Liikuntavammaisen lapsen arki ja erityinen tuki	JKL
5.3.2009	Lapsen leikki, kommunikaatio ja vuorovaikutus	Hankasalmi
9.3.2009	Lapsen leikki, kommunikaatio ja vuorovaikutus	Muurame
24.3.2009	Lapsen kielenkehityksen tukeminen ja sarjakuvitus	Äänekoski
30.3.2009	Lapsen leikki, kommunikaatio ja vuorovaikutus	Jämsä
16.4.2009	Lapsen kielenkehityksen tukeminen ja sarjakuvitus	JKL
20.4.2009	Lapsen leikki, kommunikaatio ja vuorovaikutus	Äänekoski

Konsultatiiviset työnohjaukset ja koulutukset

10.1.2009	Vasutyön koulutuspäivä	Kinnula
-----------	------------------------	---------

13.1.2009	Lapsen vasu koulutusilta	Hankasalmi
16.3.2009	Turvallinen päivähoiton aloitus	JKL
16.3.2009	Turvallinen päivähoiton aloitus	Jämsä
26.3.2009	Lastensuojelun ja päivähoiton yhteistyö	JKL
27.3.2009	Lastensuojelun ja päivähoiton yhteistyö	JKL
23.4.2009	Turvallinen päivähoiton aloitus	Multia
24.4.2009	Turvallinen päivähoiton aloitus	JKL
24.4.2009	Turvallinen päivähoiton aloitus	Jämsä
11.5.2009	Turvallinen päivähoiton aloitus	JKL
18.5.2009	Lastensuojelun, terveydenhuollon, perhetyön ja päivähoiton yhteistyö	JKL
19.5.2009	Lastensuojelun ja päivähoiton yhteistyö	JKL
5.6.2009	Turvallinen päivähoiton aloitus	JKL
10.6.2009	Lastensuojelun ja päivähoiton yhteistyö	JKL
14.8.2009	Kasvatuskumppanuus työmenetelmäohjaus	JKL
18.8.2009	Kasvatuskumppanuus työmenetelmäohjaus	Kinnula
1.10.2009	Kasvatuskumppanuus työmenetelmäohjaus	Karstula

Vertaisryhmät

19.1.2009	Esimiesten vertaisryhmä	JKL
23.1.2009	Vasuyhdyshenkilöiden vertaistapaaminen	JKL
26.1.2009	Erityispäivähoiton tukiryhmä	JKL
10.2.2009	Erityispäivähoiton tukiryhmä	Karstula
19.2.2009	Esimiesten vertaisryhmä	JKL
23.3.2009	Esimiesten vertaisryhmä	JKL
24.3.2009	Vasuyhdyshenkilöiden vertaistapaaminen	JKL
25.3.2009	Erityispäivähoiton tukiryhmä	JKL
20.4.2009	Esimiesten vertaisryhmä	JKL
21.4.2009	Erityispäivähoiton tukiryhmä	Keuruu
18.5.2009	Esimiesten vertaisryhmä	JKL
4.6.2009	Esimiesten vertaisryhmä	Muurame
3.9.2009	Vasuyhdyshenkilöiden vertaistapaaminen	JKL

Koulutukset ja pedagogiset (ilta)päivät

Varhaiskasvatus

2.2.2009	Lapsen leikki, kommunikaatio ja vuorovaikutus (peda ip)	Kannonkoski
21.4.2009	Arviointi varhaiskasvatuksessa ja vasutyössä – johdatusta käsitteisiin ja lähtökohtiin	JKL
8.5.2009	Miten tarkastella ja arvioida omaa kasvattajantyötä, sen toteutusta ja vaikutuksia työyhteisössä	JKL
27.8.2009	Asiakkaat arvioijina – lasten ja perheiden osallisuus varhaiskasvatustyön kehittämisessä	JKL
5.9.2009	Laukaan lapsen vasu –päivä	Laukaa
22.9.2009	Vasu kehkeytyy ja todentuu! Kehitä, toteuta ja arvioi omaa varhaiskasvatustoimintaasi – koulutuspäivä	JKL
30.9.2009	Aikuisen toiminnan merkitys lapsen motivaatiolle ja oppimiselle esiopetuksessa	JKL

Moduulikoulutukset

Moduuli B

14.1.2009	Esimiesinfo koulutuksesta ja luento	JKL
14.1.2009	Varhainen ja erityinen tuki varhaiskasvatuksessa	JKL
16.2.2009	Varhaisen tuen merkitys ihmisen elämänkaarelle	JKL
11.3.2009	Varhainen tuki ja erityinen tuki osana arjen toimintoja –erityisen tavallisia menetelmiä	JKL
23.4.2009	Oppiminen, havainnointi ja dokumentointi	JKL
4.5.2009	Lapsen hoitopolku ja yhteistyökysymyksiä	JKL
8.6.2009	Lapsen kehityksen arviointimenetelmät/Lapsen tunne-elämän tukeminen	JKL

Moduuli C Moniammatillinen yhteistyö

23.1.2009	Moniammatillinen yhteistyö –päätösseminaari	JKL
-----------	---	-----

Kasvatuskumppanuuskouluttajakoulutus II

12.8.2009	Kasvatuskumppanuuskouluttajakoulutus 1. päivä	JKL
13.8.2009	Kasvatuskumppanuuskouluttajakoulutus 2. päivä	JKL
26.8.2009	Kasvatuskumppanuuskouluttajakoulutus 3. päivä	JKL
27.8.2009	Kasvatuskumppanuuskouluttajakoulutus 4. päivä	JKL
28.9.2009	Kasvatuskumppanuuskouluttajakoulutus 5. päivä	JKL

Kasvatuskumppanuuskoulutuksien työmenetelmäohjaukset

14.8.2009	Kasku työmenetelmäohjaus	Jyväskylä
18.8.2009	Kasku työmenetelmäohjaus	Kinnula
1.10.2009	Kasku työmenetelmäohjaus	Karstula

Kasvatuskumppanuusperuskoulutukset (Kasku) ja infot

20.1.2009	Koulutusinfo esimiehille	Jämsä
4.3.2009	Koulutusinfo esimiehille	Saarijärvi
14.3.2009	Kasku peruskurssi	Saarijärvi
28.3.2009	Kasku peruskurssi	Saarijärvi
1.4.2009	Kasvatuskumppanuuskoulutus	Hankasalmi
2.4.2009	Kasku peruskurssi	Karstula
7.5.2009	Kasku peruskurssi	Saarijärvi
25.5.2009	Kasku peruskurssi	Saarijärvi
2.6.2009	Kasku peruskurssi	Karstula
15.6.2009	Kasku peruskurssi	Saarijärvi
16.6.2009	Kasku peruskurssi	Kannonkoski
9.9.2009	Kasku peruskurssi	Keuruu
10.9.2009	Kasku peruskurssi	Keuruu
10.9.2009	Kasku peruskurssi	JKL
11.9.2009	Kasku peruskurssi	JKL
15.9.2009	Kasku peruskurssi	JKL
16.9.2009	Kasku peruskurssi	JKL
21.9.2009	Kasku peruskurssi	Keuruu

22.9.2009	Kasku peruskurssi	Keuruu
24.9.2009	Kasku peruskurssi	JKL
25.9.2009	Kasku peruskurssi	Multia-Petäjavesi-Uurainen
26.9.2009	Kasku peruskurssi	Multia-Petäjavesi-Uurainen
7.10.2009	Kasku peruskurssi	JKL
8.10.2009	Kasku peruskurssi	JKL
9.10.2009	Kasku peruskurssi	Multia-Petäjavesi-Uurainen
21.10.2009	Kasku peruskurssi	Keuruu
23.10.2009	Kasku peruskurssi	JKL
27.10.2009	Kasku peruskurssi	JKL
28.10.2009	Kasku peruskurssi	JKL

Listasta puuttuu lisäksi osa syksyllä 2009 kunnissa järjestetyistä peruskursseista, joiden järjestelyissä VARKE oli mukana

Erityisvarhaiskasvatus

11.2.2009	Tunnemyhkyriitä ja sosiaalisia solmuja	JKL
9.3.2009	Tunnemyhkyriitä ja sosiaalisia solmuja	JKL
16.3.2009	Vuorovaikutusleikki	JKL
17.3.2009	Vuorovaikutusleikki	JKL
27.4.2009	Tunnemyhkyriitä ja sosiaalisia solmuja	JKL
4.5.2009	Vuorovaikutusleikki	JKL
5.5.2009	Vuorovaikutusleikki	JKL
6.5.2009	Vuorovaikutusleikki	JKL
2.9.2009	Tunnemyhkyriitä ja sosiaalisia solmuja	JKL
14.9.2009	Tunnemyhkyriitä ja sosiaalisia solmuja	JKL
2.10.2009	Tunnemyhkyriitä ja sosiaalisia solmuja	JKL

Kehittämistyö /Esimiestyö kehittämisessä

19.1.2009	Ikäjohtaminen	JKL
20.3.2009	Muutosjohtaminen	JKL
13.8.2009	Näkökulmia kehittämistyön juurruttamiseen	JKL
17.9.2009	Esimies- ja alaistaidot päivähoidossa	JKL

Muut

15.1.2009	Huoli puheeksi	Saarijärvi
6.3.2009	Tieto- ja viestintätekniikka varhaiskasvatuksessa	JKL
30.9.2009	Huoli puheeksi	Saarijärvi
8.10.2009	Lapsen suru ja tuen tarve läheisen kuoleman jälkeen	JKL

Seminaarit

29.1.2009	VARKE-seminaari: <i>Varhaiskasvatuksen kehittämistä – mitä, miten ja miksi?</i>	JKL
18.2.2009	Keski-Suomen maakunnallinen varhaiskasvatuspäivä: <i>Muuttunut lapsuus ja arjen käytännöt -varhaiskasvattajan uudet tienviitat</i>	JKL
31.3.2009	<i>Dialogisuus kasvatusta- ja hoitotyössä</i> seminaari	JKL
29.4.2009	<i>Dialoginen palvelukulttuuri</i> – seminaari	JKL
5.10.2009	VARKE:n kiitosseminaari: <i>Askeleittain ja yhdessä oppien - varhaiskasvatuksen kehittämistä Keski-Suomessa 2007-2009</i>	JKL

VARKEssa tehdyt raportit ja selvitykset

VARKE:n kehittämisraportit

- **Varhaiskasvatuksen kehittäminen** 2007-2009. Keski-Suomen varhaiskasvatuksen kehittämissyksikkö 2009 (toim. Korkalainen) → raportti valtionavustusselvityksen liitteenä
- **Askeleittain ja yhdessä oppien. Pilotteja ja muita kehittämisen polkuja** osana Keski-Suomen varhaiskasvatuksen kehittämissyksikön toimintaa vuosina 2007–2009 (Korkalainen) → raportti valtionavustusselvityksen liitteenä
- **Askeleittain ja yhdessä oppien osa II. Varken kehittämisraportin liite.** Pilottina lastensuojelun, perhetyön ja päivähoidon yhteistyön kehittäminen 2008–2009 Jyväskylässä (Korkalainen) → raportti valtionavustusselvityksen liitteenä

Tehdyt selvitykset ja kartoitukset

- **Eriyislastentarhanopettajien kartoitus** Keski-Suomessa (Korkalainen) → esitys valtionavustusselvityksen liitteenä
- **Eri kieli- ja kulttuuritaustaiset lapset Keski-Suomessa, kooste kyselystä** (Kivijärvi) → esitys valtionavustusselvityksen liitteenä
- **Arviointi VARKE-kuntien varhaiskasvatussuunnitelmatyössä.** Raportti kuntakyselyn tuloksista 2009 (Poikolainen & Adenius-Jokivuori) → raportti valtionavustusselvityksen liitteenä
- **VARKE-kuntien varhaiskasvatussuunnitelmatyön arvioinnin nykytilan kartoitussuunnitelma ja kyselyn laatiminen.** Varhaiskasvatus vahvaksi: arviointi kehittämisen työvälineenä – koulutus 2008–2009. Kehittämistehtävä (Adenius-Jokivuori) → raportti valtionavustusselvityksen liitteenä
- **Vasu VARKEssa.** Varhaiskasvatuksen toiminnan kehittäminen sekä tutkiminen ja arviointi Keski-Suomen varhaiskasvatuksen kehittämissyksikkö VARKEssa 2007-2009 (Adenius-Jokivuori) → esitys valtionavustusselvityksen liitteenä

Kehittäjämentorien raportit

- **Mentoroinnista tukea varhaiskasvatussuunnitelmatyöhön** 2008 (Parviainen) → raportti valtionavustusselvityksen liitteenä
- **Perhepäivähoidon kehittäjämentor** 2008 (Toikka) → raportti valtionavustusselvityksen liitteenä

- **Vasumentorointia** 08/2008-05/2009 (Salonen) → raportti valtionavustusselvityksen liitteenä
- **Kehittäjämentorin työ ryhmäperhepäivähoidossa** 1.6. – 30.10.2009 (Elokannas) → raportti valtionavustusselvityksen liitteenä

Opiskelijaharjoittelijoiden kehittämistyöt ja raportit

(osa löytyy netistä osoitteesta www.koskeverkko.fi → kehittämishankkeet → päättyneet → VARKE → [Harjoittelijoiden tekemiä raportteja](#))

- **”kehittämistyöhön tarvitaan aikaa... et se ei käy ihan tosta noin vaan just like that...”.** Kuvauksia varhaiskasvatuksen kehittämishankkeista & 2007 (Pekkarinen & Väisänen)
- **Tiedotussuunnitelma 2007** (Pennanen)
- **Jämsän ja Jämsänkosken perhepäivähoitajien näkemyksiä perhepäivähoidon ohjauksesta uuden päivähoitojärjestelmän kynnyksellä.** Loppuraportti 2008 (Tikkanen)
- **Korpilahden Tikkanalan koulun ja päiväkodin yhdistyminen. Henkilökunnan odotukset ja ennakkokäsitykset tulevasta muutoksesta. 2008** (Fräki)
- **Varhaiskasvatusympäristö ja leikki.** Syventävän harjoittelun raportti 2008. (Anttonen & Ukkonen) → raportti netissä
- **Opettajan ja lapsen välinen vuorovaikutus & Lasten somaattisesti ilmenevät psyykkiset oireet ja häiriöt.** Syventävän harjoittelun raportti 2009 (Tyrväinen) → raportti netissä
- **Varhaisen tuen antaminen lapsen kehitykselle leikin keinoin, vuorovaikutus ja kielen kehitys.** Syventävän harjoittelun raportti 2009 (Laukkanen E) → raportti netissä
- **Lapsen ja kasvattajan välinen vuorovaikutussuhde & Vuorovaikutus varhaiskasvatustyön ammatillisissa kohtaamisissa.** Syventävän harjoittelun raportti 2009 (Uosukainen) → raportti netissä
- **Lasten mediaympäristöjen muutokset ja muuttuva mediakasvatus.** Syventävän harjoittelun raportti 2009 (Halonen) → raportti netissä
- **Lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen varhainen ja erityinen tukeminen sekä lapsen osallisuus päivähoidossa.** Syventävän harjoittelun raportti 2009 (Laukkanen M) → raportti netissä
- **Lasten osallisuus päivähoidon arjessa.** Syventävän harjoittelun raportti 2009 (Lyytikäinen) → raportti netissä

VARKEN arvioinnin tuloksia

Keski-Suomen varhaiskasvatuksen kehittämissyksikkö
Korkalainen Paula

Arviointityöryhmä

Varhaiskasvatuksen kehittämissyksikkö-toiminnan ja kehittämistoiminnan vaikutusten arvioinnin suunnittelua, seuranta ja toteuttamista varten perustettiin syksyllä 2007 arviointityöryhmä, jonka tehtävänä oli laatia arviointisuunnitelma ja tiedottaa siitä ohjausryhmälle. Arviointityöryhmässä oli projektin vetäjien lisäksi kuntien edustus, oppilaitosedustus ja Stakesin edustaja, joka osallistui työskentelyyn arviointitutkimuksen asiantuntijana ja kommentoi lähinnä arviointisuunnitelmaa. Arviointisuunnitelman mukaisesti arviointi toteutettiin koko hankkeen ajan jatkuvana prosessiarviointina sekä sitä täydentävinä itsearviointeina. Kehittämissyksikön toimintaa dokumentoitiin erilaisina raportteina, tilastoitiin hankkeen ajallinen eteneminen ja tapahtumat. Lisäksi tilaisuuksien osallistujamäärästä koottiin kuntakohtaisesti tietoja ja tilaisuuksista kerättyä palautetietoa analysoitiin.

Vuosina 2008 ja 2009 tehtiin lisäksi sähköiset arviointikyselyt, joihin vastasi yhteensä 38 yhteisöä. Lomakekyselyissä kerättiin tietoa kehittämistoiminnoista kuten pilotoinnista, työkokouksista sekä koulutustilaisuuksista ja teemapäivistä. Hankkeen työntekijät arvioivat myös koko ajan omaa työtään ja priorisoivat työtään yhdessä kuntien muiden kehittäjien kanssa. Erillistä ulkoista arviointia ei suoritettu.

Lomakekyselyt 2008 ja 2009

Ensimmäinen VARKEN kyselylomakearviointi toteutettiin touko-kesäkuussa 2008 ja siinä arvioitiin ensimmäisen vuoden 2007–2008 aikana toteutettua toimintaa. Toinen lomakearviointi tehtiin toukokuussa 2009 ja se käsitti koko hankeajan toiminnan aloituksesta vuonna 2007 toukokuuhun 2009 saakka.

Lomakekyselyn tarkoituksena oli arvioida kehittämissyksikkötoimintaa ja sen hyödyllisyyttä kunnissa tehdyn varhaiskasvatustyön kehittämisessä. Lomakekyselyn kysymysten lähtökohtana olivat hankesuunnitelmassa esitetyt kehittämistavoitteet ja odotukset yhteistyön ja palveluiden kehittämiseksi. Arvioinnin kautta saatiin tietoa hankkeessa toteutettujen toimien onnistumisista ja kehittämistä vaativista toimenpiteistä. Arviointi kohdentui siis muun muassa hankkeeseen osallistuvien sitoutumiseen, motivaatioon ja hankkeen merkitykseen kunnan omalle kehittämistyölle, verkottumiselle ja pysyvän kehittämisrakenteen luomiselle. Arvioinnissa lähtökohtana oli myös ensimmäisten kuntakäyntien aikana tehty kartoitus varhaiskasvatuksen kehittämistarpeista ja -odotuksista suhteessa hankesuunnitelmaan ja sen tavoitteisiin.

Arvioinnilla pyrittiin myös tuottamaan tietoa hankkeen toimintojen vaikutuksista ja soveltuvuudesta varhaiskasvatussyksiköiden ja niissä toimivien työntekijöiden kehittämistoimintaan ja henkilöstön osaamisen kehittämiseen. Saadulla tiedolla tuettiin ja ohjailtiin edelleen kehittämistä.

Arvioinnin keskeisenä tehtävänä oli selvittää, onko toiminta tarkoituksen mukaista ja järkevää?

Arviointikysymykset. Arviointikyselyjen keskeisimmät sisällöt:

Mitä vaikutuksia kehittämistyöllä on laadun kehittämiseen?

Mitä vaikutuksia kehittämistyöllä on henkilöstön ammatillisen osaamisen kehittämiseen?

Mitä vaikutuksia sillä on verkostoyhteistyön ja kumppanuuksien kehittämiseen?

Mitä vaikutuksia kehittämistyöllä on palveluiden suunnitteluun ja johtajuuden tukemiseen päivähoitossa?

Missä määrin hankkeen menetelmät ja toimintatavat vaikuttavat näihin tuloksiin?

Millaisen prosessin kautta kehittämisvaikutukset saatiin aikaiseksi?

Miten VARKE:n rakenteet edistävät ja tukevat varhaiskasvatussyksiköiden ja työntekijöiden työn kehittämistä?

Millaisia vaikutuksia on nähtävissä lasten ja perheiden hyvinvoinnissa hankkeen vaikutuksesta?

Arviointikyselyihin vastaajat. Lomakekyselyihin vastaajat olivat kuntien varhaiskasvatuksen ja päivähoiton sekä päiväkotien johtajia, jotka kokosivat yksiköistään yhteisen vastauksen omalta esimiesalueeltaan ja lähettivät yhteisen vastauksen. Kyselyt toteutettiin sähköisenä Digium ja Webropol-kyselyinä. Lisäksi VARKE:n keskeiset yhteistyökumppanit osallistuivat arviointikyselyyn. Vuonna 2008 kuntavastaajia oli 14 ja yhteistyökumppaneita 2. Vuonna 2009 vastaajia oli 22, joista kuntavastaajia 2.

Vuoden 2008 arviointikyselyn tuloksia

Vuoden 2008 arvioinnissa VARKEa luonnehdittiin seuraavasti:

VARKE on mahdollisuus uudistua, verkottua, tutustua, saada ideoita omaan kehittämistyöhön ja saada täydennyskoulutusta

VARKE on tuki haasteissa ja omassa kehittämisessä

VARKE on keskusteluapu

VARKE on lupaus

VARKE on kumppani, joka kannustaa ja vahvistaa

VARKE vahvistaa yhteenkuuluvuuden tunnetta kuntien henkilöstön kesken

VARKE edistää lapsen hyvinvointia

VARKE on foorumi, joka pitää esillä ja nostaa varhaiskasvatuksen asemaa

VARKE luo jäntevyyttä tavoitteellisen laadukkaan varhaiskasvatuksen kehittämiseen

Arviointiin osallistuneiden vastaajien mukaan kuntien tarpeet ja odotukset saada kehittämistyöhönsä tukea oli kuultu ja otettu huomioon. Toiminta oli monipuolista ja siinä otettiin huomioon eri palvelualueet tasapuolisesti. Kehittämysyksikön kautta on mahdollisuus saada uusinta tietoa kentälle ja mahdollisuus osallistua laadukkaisiin koulutuksiin. Koulutusten sisällöt ovat vastanneet hyvin osallistujien odotuksiin. Erityispäivähoidon kehittämisen suuntaa pidettiin oikeana ja erityisen tuen ryhmään osallistujat välittivät tietoa omiin kuntiinsa kiitettävästi. Myös kuntien varhaiskasvatussuunnitelmatyöhön oli saatu tukea. Yhteistyöverkostojen koettiin vahvistuneen ja osallistumiseen oltiin tyytyväisiä. Varhaiskasvatusta oli saatu nostettua esiin erilaisissa foorumeissa kiitettävästi ja tiedottamisen kautta satu kirkastettua kehittämistyön näkyvyyttä.

Kritiikkiä ilmaistiin koulutuspainotteisuudesta, Jyvässeutukeskeisyydestä ja tiedottamisen päällekkäisyydestä. Esimiestyön ja johtamisen toivottiin nousevan mukaan kehittämisen kohteeksi sekä vasutyöhön toivottiin syvempää otetta.

Vuoden 2008 arvioinnissa todettiin lisäksi, että VARKe haki vielä muotoaan ja jalkautumista toivottiin enemmän kuntiin. Jalkautumisella todettiin olevan vahva vaikutus kunnissa tapahtuvan kehittämistyön aktivoinnissa ja suoralla tuella kehittämistyön koettiin aktivoituvan paremmin. Koulutuksia toivottiin enemmän myös seutukuntiin ja muualle kuin Jyväskylään. Laajennetussa hankkeen tukiryhmässä koettiin tarvetta kohdentaa kehittämistyötä ammatillisuuden kehittämiseen ja työprosessien kehittämiseen. Tutkimuksen esiin tuloa myös kaivattiin ja ehdotettiin tutkimuspankin perustamista tutkimustiedon saatavuuden ja tietoisuuden lisäämiseksi kentälle. Kunnissa oltiin myös kiinnostuneita edelleen kehittää verkottumista ja osaamisen jakamiseen tähtäävää toimintaa sekä hyvien käytäntöjen levittämiseen tähtäävistä uusista toimintamuotoja.

Toiminnan linjauksia tarkistettiin kesällä 2008 tehdyn arvioinnin perusteella muun muassa jalkautumalla maakuntaan ja järjestämällä tilaisuuksia seutukunnissa. Arviointikyselyn vastauksia käsiteltiin laajennetussa tukiryhmässä 12.8.2008 ja 14.8.2008. Mukana arviointien analyysissä olivat erikoistutkija Liisa Heinämäki ja dosentti Kirsti Karila. Vuonna 2009 on keskitytty erityisesti prosessinomaiseen ja pitkäjänteiseen työyhteisökohtaiseen osaamisen kehittämiseen yhteisöllisen oppimisen kautta. Vuoden 2009 toiminta on painottunut mm. vuorovaikutus- ja kumppanuusteemojen alle.

Vuoden 2009 arviointikyselyn tuloksia

Vuonna 2009 tehdyn arviointikyselyn mukaan (N= 22 vastaajaa) hankkeen painotuksia pidettiin ajankohtaisiin kehittämistarpeisiin oikein kohdennettuina. Arvioinnissa nostettiin erityisesti hankkeen vahvuksina varhaiskasvatuksen kehittämistarpeiden esiin nostamista ja kehittämisedellytysten luomista. Hankkeen koettiin vaikuttaneen myös ymmärryksen, ajattelun ja kehittymisen halukkuuden lisääntymiseen kentällä. Kunnissa oli koettu, että varhaiskasvatussuunnitelmatyöhön ja kasvatuskumppanuuden kehittämiseen oli saatu tukea ja kehittämistyö oli edistynyt ja syventynyt. Kentän ja henkilöstön toiveita oli kuultu ja otettu huomioon toiminnan toteuttamisessa. Erityisesti kyselyssä mainittiin korkeatasoiset koulutustilaisuudet, joiden vaikutuksesta henkilöstön tietoisuuden tason koettiin nousseen. Eri varhaiskasvatuksen palvelumuodot oli huomioitu hankkeessa. Hankkeen ansioksi koettiin myös oppilaitosyhteistyön ja verkostoyhteistyön kehittyminen. Erikseen mainittiin esimiesten vertaisryhmä-pilotti, joka oli koettu hyvin esimiestyötä tukevaksi ja esimiesten ammatillisuutta tukevaksi toimintamuodoksi. Hankkeen tiedottamiseen oltiin tyytyväisiä.

Vuoden 2009 loppukyselyssä hanke sai kritiikkiä aika ajoin liiankin runsaasta koulutustarjonnasta, jolloin opittujen asioiden käytäntöön viemiseen ei jäänyt vastaajan mukaan riittävästi aikaa. Kritiikkiä annettiin edelleen Jyväskylä-painotteisuudesta ja ohjauksen ja opetuksen toteuttamisesta kaukana kentältä. Useat vastaajat nostivat esille myös halukkuuden kehittää ja osallistua kehittämistä tukeviin tilaisuuksiin, mutta työn kiivastahtisuus ja arjen työpaineet eivät antaneet osallistumisiin riittävästi mahdollisuuksia: *Arki työllistävää – jääkö aikaa kehittämislle?* Myös kuntien taloustilanne koettiin kehittämisen kannalta kehittämistyötä heikentävänä.

Vastaajien mukaan hankkeessa mukana oleminen oli myös mahdollisuus. Hankkeen aikana syntyi oivalluksia ja ajattelutyö käynnistyi sekä osaamiseen saatiin syvyyttä. Hankkeessa mukanaolo myös antoi suuntaa ja loi kehittämisedellytyksiä omalle kehittämistyölle. Kunnissa oli koettu kehittämistyön edenneen pienin askelin. Osaamiseen oli saatu vahvistusta ja verkostojen koettiin laajentuneen. Mahdollisuuksina pidettiin myös tuen saamista vuorohoidon, perhepäivähoidon ja ryhmisten kehittämiseen. Hankekehittämisen koettiin olevan myös tulevaisuuden mahdollisuus

muun muassa kokeilu-, kehittämis- ja tutkimustyön kautta. Mahdollisuuksia voisi lisätä edelleen kehittämällä tiedottamista ja viestintää.

Hankekehittämisen esteinä koettiin edelleen Jyväskylä –painotteisuus. Hankekauden ja –rahoituksen päättymisestä kannettiin huolta ja hankkeen toimintojen toivottiin kuitenkin jatkuvan hankeajan jälkeenkin, mutta pelkoa hyvien aloitettujen käytäntöjen juurtumisesta kannettiin. Kuntien taloutta, säästöjä ja resursseja pidettiin suurena ongelman kehittämistyön jatkumolle. Myös varhaiskasvatushenkilöstön saamisesta työtehtäviin koettiin huolta, koska työ koetaan raskaaksi ja minimimiehityksellä henkilöstö uupuu. Henkilöstöresursoinnin vaikutuksista lapsiin oltiin myös huolissaan: *Onko aikaa lapselle?* Myös lasten ja perheiden hyvinvoinnista kannettiin huolta.

Vuoden 2009 tehdyn arvioinnin arviointitietoa käsiteltiin muun muassa 1.6.2009 järjestetyssä keskustelu- ja suunnittelutilaisuudessa, jossa suuntauduttiin tulevaan, kuten pohdittiin varhaiskasvatuksen kehittämistä ja kuntien odotuksia saada kehittämistyöhön tukea ja koordinoitua VARKEN kehittämissyksikkötoiminnan päätyttyä 30.10.2009. Keski-Suomen Lapset ja perheet Kaste-hanke käynnistyi vuoden 2009 alussa ja hankkeen tuella toteutettava varhaiskasvatuksen kehittäminen Keski-Suomessa tapahtuu vuosina 2009–2010 ko. hankkeen ohjelma-alueen teemojen kautta.

Kehittävä vertaisarviointi pääkaupunkiseudun varhaiskasvatuksen kehittämissyksikkö VKK-Metron kanssa

Kehittämissyksikkötoimintaa arvioitiin myös ns. kehittämissyksiköiden keskinäisenä arviointina eli vertaisarviointina. Kehittävää vertaisarviointia varten laadittiin VKK-Metron työntekijöiden ja taustaryhmän kanssa erillinen suunnitelma. Tapaamisia oli kaksi toinen Jyväskylässä Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksessa ja toinen Helsingissä Helsingin yliopiston kasvatustieteiden laitoksella VKK-Metron toimitiloissa.

Vuonna 2008 tehdyssä vertaisarvioinnissa todettiin kahden kehittämissyksikön hyvin erilaiset lähtökohdat. VKK-Metron toiminta perustui tutkimuspäiväkodeissa tehtävään kehittämistyöhön ja VARKEN toiminta kuntien kanssa käytyihin moninaisiin neuvotteluihin ja yhteistyösopimuksiin kehittämistyössä mukana olemisesta, pilottitoimintaan, työkokouksiin ja verkostomaiseen kehittämisen organisointiin. Kritiikkiä esitettiin monien kehittämisteemojen samanaikaisesta kehittämisestä.

Toisessa tapaamisessa vuonna 2009 VARKE sai kiitosta hyvästä tiedotuslehdestä, kehittämistyötä esittelevästä raportista sekä Sonette-yhteisöverkon mahdollisuuksista tiedottamis- ja yhteisöfoorumina. Vertaisarvioinnissa suurimpana yhteisenä huolen aiheena oli kehittämistyön jatkuminen kehittämissyksikkötoimintana hankeajan jälkeen sekä hankkeessa aktiivisesti mukanaolevien yksiköissä tapahtuvan kehittämistyön jatkumisesta, tutkimustiedon ja kehittämistyön levittämisestä. Erityisenä keskustelun aiheena oli yliopistoyhteistyö varhaiskasvatuksen koulutuksen ja tutkimuksen kanssa. Helsingissä fyysinen läheisyys luo hyvä puitteet yhteistyölle ja luo mahdollisuuksia kehitellä yhteisiä kehittämissideoita paremmin kuin Keski-Suomessa. Vertaisarvioinnissa todettiin hankkeiden peruslähtökohtien erilaisuus: VKK-Metron tutkimuspainotteinen lähtökohta ja VARKEN räätälöity kuntakehittäminen. VKK-Metron lähtökohtana on yksittäisessä päiväkodissa herännyt oma kehittämistarve. VARKEssa lähtökohtina olivat kehittäjien ja kuntaedustajien käymät yhteiset neuvottelut ja yhteinen arviointi sekä niistä virinneet kuntakohtaiset kehittämistarpeet (mm. vasutyö, kasvatuskumppanuus, vuorovaikutus- ja yhteistyöosaaminen, vuorohoidon, ryhmisten ja perhepäivähoidon kehittäminen). Toiseksi VARKE käynnisti pilottitoimintaa ajankohtaisten ja kuntakeskusteluissa todettujen tarpeiden pohjalta.

Tällaisia teemoja olivat tutkimukseen ja kiintymyssuhteiden tukemiseen perustuva päivähoiton aloituksen ja oma hoitajuuden kehittäminen, konsultaation kehittäminen ja esimiesten vertaisryhmäpilotointi.